Kraków

פרײַז 25 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 15 (660) הײַנט 10 זײַטען

Radom, dnia 9 Kwietnia 1937 r.
ראַדאָם, פרײַטאָג כ"ח ניסן תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראָנטע פאַרבערײַ
אין כעמישע פראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק אין צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

מאָרגען שבת דעם 10-טען אפּריל ה. י. 1^30 בײַטאָג
קומט פאָר אין זאַהל פון טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי"
אַ גראַנדיעזע
ארץ=ישראל=אַקאַדעמיע

מיט'ן אנטײל פון די ה"ה
דיר. מ. הינדעס און רעד. נ. גערבאַוואָסקי
די חשובע געסט וועלען רעפערירען — א. ד. ט. —
ווען אַ פאָלק בויט זײַן לאַנד
אײַנגאַנג פרײַ!
פעראײניגטער קרן היסוד קאָמיטעט
אין ראַדאָם.

דאַנקזאַגונג.
די געזעלשאַפט „לינת - הצדק" אין ראַדאָם דריקט דערמיט אויס איהר טיפסטען דאַנק דער ג, פאַמיליע **ריכטמאַן** (זשעראָמסקיעגאָ 21) פאַר די געשפּענדעטע 25 זל. לטובת דער א. ד. געזעלשאַפט.
די פערוואַלטונג פון „לינת הצדק"
אין ראַדאָם.

עס ווערט געזוכט
א קאַסירער - רין — אין אַ באַנק - אינסטיטוציע — געגען קויציע
אָפּערטען שיקען אוים'ן פאָסט - קעסטעל 133

משתתפים אנו בצערה הרב
של חברתנו
דבורה זאגדאנסקי
למות עליה אביה
ר' ברוך נ"ע
בעבורתה הנאמנה בעד בנין ארצנו
ברוח ישראל סבא תמצאי נחומים
תנועת תורה ועבודה ברדום, סניף בעלי מלאכה דתים
התסדרות ברורי, קבוץ מזרחי, קן השומר הדתי
החלוץ המזרחי.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײַ-ווײַסע פאָרהאַנגען,
גייט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער באַקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

התרת-נדרים אחרון של פסח.

מ. דעז.

איך וואלט אפשר געוואלט מאכן אנ׳הפסקה בשתתנו, אבער לא אוכל לחדול כי הוצנתי בריב. צווישן די מתפללים בבית הכנסת זענען דא טיפען בני־קדם, וואס לויפען אויף דער מזרח־וואנד יעדען רגל יום־טוב עולה לדשון זיין. איבערהויפט זענען דא הבה ונתחכמה לייט און אפשר גאר מחוקקים שדרכם להזיק. בראש שטעהט א בעקאנטער דיג, כך הוא שמך ואחריו בנימין בעמיק. ביי דער הויכער שמונה־עשרה ובעת קריאת התורה, ווען א גרעסערער מושב לצים נאספו יחד, או ידבר הדיג אלימו באפו ובחרונו ובהלמו. דער עיקר איז וילונו על הגמינע. וואויל איז דעם צוהערער, וועלכער זאגט שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב און וועה איז דעם וואס רופט זיך אב מיט א גוט ווארט אויף דער גמינע, ווייל מען זאגט צו איהם: לקוב אויבי קראתיך והנה ברכת ברך, ברח לך על מקומך.

און אויף דעם דיג איז שייך צו זאגן כי ממך כל סוד יגלו בטרם על לב כל ציר יעלה. ער ווייסט פון מעשיות שלא באו לעולם און דאס זענען איבערהויפט טיפע זאכען, פון מיניסטעריומס, פארלאמענטען, פון לאטני־בריגאדעס און נאך אזעלכע באבע־מעשיות פון שערלאק האלמס ביכלעך. ובסל העליון מכל איז דער שר האופים שידועה ממתיקתי ומהרימת קולו ומאומה בידו. די דערמאנטע מחוקקים האבען צווישען די גבאים זייער שר־המשקים, וועלכער איז א מבין אויף קאלירען. אז ער קומט אין שוהל אריין וירא אותם והנם זועפים, פרעגט ער: מדוע פניכם רעים היום? און פיהרט זיי צום חבר זיינעם, וועלכער האט די גוטע זאכען מבית המבחים און מאכט ביי זיי מיט דער הילף פון קהל׳יש ביער א פנים צח ואדום. (אין לעצטען חשבון איז דא א פאזיציע פון 75 זל. אויף ביער) דערביי זאגט דער שר־המשקים: כאשר יטיב לכם ועשיתם נא עמדי חסד והזהכרתני און דער עולם ענטפערט: כלם ישבעו ויתענגו מטיבך ועל מאורי האור שעשית ועל השכר שנתת, וועט דיר דער זכות ביישטעהן.

אחרון של פסח האט זיך דער שר־המשקים געווענדעט צו די מחוקקים און געטוהן צו זיי אזוי צוזאגען:

יש לי דבר סוד וסתר להודיעכם. די גמינע וויל מיסד זיין א שטרענגען רעזשים. זי זאגט, אז כל אשר תחפוץ תוכל לעשות. קענסט געבען כהן, לוי, שישי, מפטיר וועמן דו ווילסט, נאר דאס געלד פון הכנסה און הוצאה וויל די גמינע בלי עודף ובלי חוסר אליין ציילען. לכן נבוכות כל מעשינו ונבהלות כל חשבונותינו ומבלעדיכם אין עזרה.

ער האט געקריגען א תשובה:

– תמיד בפינו תהלתך, הננו על יתידך, יומם ולילה עדיך –

קודם כל האט מען דעם שמש שבגד הגבאי דערמיט וואס ער האט צום ערשטען מאהל נעבערעגט אין דער גמינע אריין הסך הגדול 14 זלאטעס און הוצאות צו בעצאהלען 4 מאהל 14 זלאטעס — צונעפנומען ביי איהם די רעכט צו מאכן מי שברך׳ס און נאכהער האט דער שר־האופים בכבודו ובעצמו געזאגט צום שר־המשקים, אז מעשי חשבך במאמרי, אין איז ארויף אויפ׳ן באלעמער און נישט ווארטענדיג אויף ערב יום כפור, געמאכט ביחידות אנ׳התרת נדרים פאר כל הקהל און געזאגט, אז איש כי ידור נדר לא ישלם אותו, אויב דער יוצר־אור וועט נישט געבען זיין חותם.

ווי געפעלט אייך דער דאזינער תרנדיא־שפיעל, וואס האט זיך אבגעשפילט אנשטאט אויפ׳ן סדר, אחרון של פסח אין דער ראדאמער שוהל?

אויף דעם מוז איך זאגען שכתבתי ושניתי ושלשתי ואזהרותי פרשתי, אז קהל׳ש געלד מוז האפען אנ׳השגחה און אז די שוהל איז נישט דאס אייגענטום פון יחידים, אהן אונטערשיד, צי זיי זענען מתפללים, צי נישט. דאס איז אנ׳אייגענטום פון גאנץ קהל און אינטערליגט דער קהל׳ישער קאנטראל ומרצוני לא יעבירונו.

די וועגען פון אומשיכטונג און פראדוקטיוויזאציע אמאהל און היינט.

אינוש. ש. אייזענבערג.

1.

ס׳זענען דא פיעל וואס מיינען, אז די אזוי יעצט מארנע פראגע פון אומשיכטונג און פראדוקטיוויזאציע ביי אונז יודען איז א נייע זאך, דאס זי איז ענטשטאנען נאר יעצט אין בענייטען פוילען מיט די צום שלעכטען געענדערטע עקאנאמישער לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג. דאס איז א גרויסער טעות. וועגען דער וויכטיגקייט פון דעם דאזיגען פראבלעם האבען זיך אבגעגעבען א דין וחשבון א סך פון די אייעלסטע, און פראמינענטסטע פערזאנען פונ׳ם יודישן כלל. איך וויל דא געבען א קורצען היסטארישען איבערבליק ווי אזוי דער אט א וויכטיגער פראבלעם האט אויסגעזעהן אמאהל און ווי אזוי ער זעהט אויס היינט.

ווען נאר דער שטראם פון השכלה האט דערגרייכט קאנגרעס־פוילען און איבערהויפט דאס רוסישע יודענטום, וועלכעס האט געוואוינט אין קאמפאקטע מאסען אין עטליכע גובערניעס, אין דער אזוי גערופענער „טשערטא אסיעדלאסטי״, אין די שטעדט און שטעדטלעך, אין די דרייסיגער יארען פונ׳ם פאריגן יאהר הונדערט, האט ביי די בעסטע פון די משכילים זיך דערוועקט דאס בעוואוסטזיין פון דער אוננארמאלע לאגע אויפ׳ן עקאנאמישען געביעט פון דעם רוסישען יודענטום און די שטרעבונג צו זיין צו אלע פעלקער גלייך. דעמאלט האט דער גרעסטער טייל פונ׳ם רוסישען יודענטום זיך פערנומען מיט קליין און גרויסהאנדעל, אויך מיט האנדווערק, א בכבוד׳ער טייל פון דער בעפעלקערונג. עס האבען געבליהט דאן אזעלכע מלאכות, וועלכע זענען יעצט אין גאנצען אויסגעגאנגען, אבער האלטען ביים פארשוואונדן, ווי מויערערס, רימאושעס, קאוואלעס, טשעסלאושעס, און אנדערע. די גאנצע אויפזיכט פון די כלל־טוערס איז געווארפען געווארן אויפ׳ן געביעט פון ערד־ארבייט. עס פאהרען דעמאלט שתדלנים צו דער רעגירונג אין פעטערבורג עטוואס צו פועל׳ן אויף דעם געביעט און עס געפונען זיך מיטגלידער פון דער רעגירונג, וועלכע אינטערשטיצען די דאזיגע פרובען פון אומשיכטונג פון דער יודישער בעפעלקערונג. עס צייכענט זיך אויס איבערהויפט אויף דעם דאזיגען געביעט ווי אויך אויפ׳ן געביעט פון פערשפרייטען וועלטליכע בילדונג צווישען יודען, א געוויסער אברהם נינזבערג, זיינע בעמיהונגען ווי אויך אנדערע כלל־טוערס האבען אנ׳ערפאלג און לויט א דעקרעט פון צאר ווערט פערטיילט יודען ערד פון רעגירונגס גיטער. אזוי ערנאך ענטשטעהען יודישע קאלאניעס פון יודישע ערד־ארבייטער פון פויערים אין קיעווער, פאלטאווער און יעקאטערינאסלאווער גובערניעס אין אוקראינע. די דאזיגע קאלאניעס האבען אויסגעדויערט, ביז די באלשעוויסטישע צייטען און זענען געווען די גרונדלאגען פון פארמירען געוויסע יודישע אויטאנאמישע שטחים.

אויך אין קאנגרעס־פוילען קומט פאר דער דאזיגער פראצעס פון אומשיכטונג פון סוחרים אויף ערד־ארבייטער, אבער ניט אויף גרעסערע שטחים ערד, נאר אויף אייגצעלנע ערטער. נאך יעצט קען מען אזעלכע יודישע פויערים געפונען. אט ניט ווייט אפילו פון ראדאם ווען מען גייט מיט דעם שאסע פון זאגנאנסק צו די שוויענטא־קושיסקער בערג קען מען בעגעגנען א פאר יודישע פאמיליעס פויערים פעראָרעמטע אין בעזיץ, פון 2 — 3 מארגעס ערד. אין געשפרעך מיט זיי ווען איהר געוואהר ווערען דאס עס איז דא פאר יאהרען לאנג געווען א גאנצע יודישע אשעדלע, נאר א טייל האט די ערד פערקויפט און עמיגרירט, א טייל איז אנטלאפען אין שטאדט. פון וואנען האבען זיי זיך דא גענומען, קענען זיי ניט אויסטייטשען. איך בין משער דאס ערד האבען די אידען באקומען פון איינצעלנע פוילישע פריצים פאר, אדער בעת דער ליסטאפאדאווער פאוויסטאניע.

אין יאהר 1868 גרינדעט זיך אין פעטערבורג די חברה מפיצי השכלה, וועלכע גרופירט געבען זיך אלע פילאנטראפישע אידישע געזעלשאפטען און איינע פון זייערע ציעלען איז אויך צו העלפען און באשיצען די אידישע קאלאניעס.

ווען אין יאהר 1891 גרינדעט באראן הירש „יקא״ און שענקט אוועק זיין גאנץ פארמעגען פון 200 מיליאן פראנק אום צו לינדערען די לאגע פון די אידישע מאסען נאך די שרעקליכע פאגראמען אין די אכציגער יאהרען, דורך עמיגראציע נאך ארגענטינע, איז זיין הויפט ציעל צו באזעצען אידען אויף ערד.

פרעגט זיך אבער, פארוואס האבען די דאמאלסדיגע כלל־טוערס ניט געזארגט וועגן גרינדען אויך א שטארקען אידישען ארבייטער־קלאס, פאבריק און אינדוסטריעלע ארבייטער. מען קען צו זיי וועגן דעם קיין טענה ניט האבען. זיי האבען פראסט ניט פאראויסגעזעהען די אונגעהויערע ענטוויקלונג פון אינדוסטריע.

אין די זעכציגער יאהרען פונ׳ם פאריגן יאהרהונדערט שטעלט די אינדוסטריע אין רוסלאנד און אין קאנגרעס־פוילען די ערשטע טריט. עס בויען זיך די ערשטע באהנען אין פוילען. — די ווארשא־ווינער באהן — און דאס רופט ארויס דעם וואוקס פון דער מעטאלורגישער אינדוסטריע; די מאנופאקטור־אינדוסטריע הויבט זיך אן צו ענטוויקלען, דרך אגב געזאגט, דורך יודישע פיאנערן אין לאדז און ביאליסטאק. און מיט די גרויסע ענדעקינגען אין עלעקטראטעכניק, די עלעקטראטעכנישע אינדוסטריע. אויך אנדערע צווייגען פון אינדוסטריע. דעם ארבייטער־מאטעריאל נעהמען די אינדוסטריעלער פונ׳ם דארפישען עלעמענט און זעהר ווענינ פון שטאדטישען, דוקא דערפאר וואס דער דארפישער עלעמענט איז א סך ביליגער פון שטאדטישען, דען דער לעבענס שטייגער פונ׳ם שטאדטישען איינוואהנער שטעהט א סך העכער פון דעם דארפישען איינוואהנער. האט עס נישט געלוינט צו געהן אין פאבריק ארבייטען פאר א פאר גראשענס. איבערדעם ווען אין ענדע פון 19־טען יאהרהונדערט קומט צו א געוויסער סטאבילזירונג פון אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, זעהט מען קיין שום איד אין די פאבריקען.

יא, דאס איז געווען א גרויסער פעהלער, א פעהלער נישט צו פערגעבען. אין דער איצטיגער אונזערער עקאנאמישער לאגע פארשטעהען מיר עס זעהר גוט.

און אט אם סוף פונ׳ם פאריגען יאהר הונדערט קומט אבער פאר א געוואלדיגע איבערקעהרעניש אין דער אידישער געזעלשאפט, וועלכע גיט א שטופ צו איבערשיכטונג, גאר אויף אנ׳אנדערען געביעט, אויפ׳ן אינטעלעקטועלען געביעט. איך מיין דא די ציוניסטישע בעוועגונג מיט׳ן אריינדרינגען מיט דער ציוניסטישע אידעע אין יעדען אידישען הויז באקומט די אידישע געזעלשאפט א נייע פנים, א ניי אויסזעהען. עס ענטשטעהען נייע קולטורעלע אינסטיטוציעס. געזעלשאפטען, ווי ספארט, מוזיקאלישע, ביבליאטעקען, ליטעראַרישע, טעאטער, און אנדערע; עס ענטוויקעלט זיך געוואלדיג די אידישע פרעסע דאס אלעס גיט די מעגליכקייט פון נייע קוואלען פון פרנסות, ווי לעהרערס, אינסטרוקטארען, ארטיסטען, ביבליאטעקארס, זינגערס, ליטעראטען און נאך און נאך. עס קומט פאר אויף דעם געביעט א געוואלדיגע אומשיכטונג, וועלכער ווערט מיט דער צייט סטאביליזירט, אבער עס הויבט זיך אן א פאר יאהר פאר דער וועלט־מלחמה דאס פאלען פונם האנדווערק, אפשר דערפאר וואס דער בעסטער עלעמענט פונם האנדווערק עמיגרירט נאך אמעריקא נאך די פאגראמען פון 1905 יאהר. עס געהט ווידער צום איבערוואוקס פונ׳ם האנדעל.

מען מוז אייך צוגעבען דאס אין דערזעלבער צייט פערשפרייט זיך אין א טייל פון דער אידישער געזעלשאפט, איבערהויפט אין דער ארעמסטער דער סאציאליסטישער נעדאנק, וועלכער האט, דוכט זיך, געדארפט אויך נייגען די מאסן צו איבערשיכטונג און צו פראדוקטיווער ארבייט, אבער די מעגליכקייטען פון די דאזיגע טוערס, זעהט זיך אויס, זענען געווען מינימאלע און עס ברעכט אויס די וועלט־מלחמה, וועלכע צעשפליטערט דאס רוסיש פוילישע אידענטום אויף צוויי טיילען. עס ענשטעהט דאס בענייטע פוילען אין יאהר 1918 וועלכעס ענטהאלט כמעט דריי און א האלב מיליאן אידען מיט איר ספעציפישע עקאנאמישע סטרוקטור עטוואס נישט פיעל געענדערט ווי פאר דער מלחמה. און דער פראבלעם פון אומשיכטונג און פראדוקטיוויזאציע שווימט ארויס ווי דער אין זיינער גרויס.

ווי אזוי געהען זיינע וועגען איצט — אין צווייטען ארטיקעל.

ק. בלומענפעלד.

דער כוח פון נאציאנאלען רצון.

צו דער קרן-היסוד-אקציע אין ראדאם.

ספעציעל צום „ראדאמער - קעלצער לעבען"

פעלקער וועלכע האבען נאך דער וועלט-מלחמה דערגרייכט צו זעלבסשטענדיגקייט אין זייער אייגענעם לאנד, האבען אמאל ווי מיר געקעמפט פאר דער פרייהייט פון זייער נאציאנאלען לעבען. די רעגירונגען זענען געווען קעגען זיי און די מדינה געזעצען האבען בעשרענקט זייער לעבענס שטח. פעלקער זענען געווען אנגעוויזען אויף דער פרייוויליגער אקציע פון זייער אייגענע פאלק'ס-מענשען. ס'איז פראקטישער געווען צו געהן מיט די הערשער. די פרייקייט צום אייגענעם פאלק האט געפאדערט קרבנות און מוט. אבער דער נאציאנאלער געדאנק האט דאך גובר געווען די שטערענדע כוחות און האט געענדערט די מידות פון מענשען, אז זיי זאלען פארקוקען זייערע אייגענע פערזענליכע אינטערעסען און שטעלען אין די ערשטע רייהע די לעבענס-צילען און שטרעבונגען פון זייער פאלק.

אונזער פאלק האט ערשט אין 1897 אנגעהויבען צו ארגאניזירען זיך אין קאמף פאר זיין פרייהייט און בעפרייאונג. צוואנציג יאהר נאכדעם האט די הצלחה צו איט געשמייכעלט צום ערשטען מאל אין געשטאלט פון דער באלפור-דעקלאראציע. פון דעמאלט אן האט זיך פערברייטערט דער היקף פון דער ארבייט פאר דער פערווירקליכונג פונ'ם נאציאנאלען געדאנק אין לעבען אין ארץ-ישראל. עס זענען געווען צייטען פון עליה און צייטען פון ירידה פון עקאנאמישע און פאליטישע קריזיסען. ס'איז אבער קלאר געווען, אז די פערווירקליכונג פון ציוניזם פאדערט גרעסערע קרבנות ווי דער קאמף פאר נאציאנאלער פרייהייט פון אנדערע פעלקער. דאס אידישע פאלק מוז אין דער צייט פון אויפלעבונגס-קאמף געהן קיין ארץ-ישראל און די דאזיגע עליה קען מצליח זיין נאר דעמאלט, אויב פאר יעדען אידען וואס קומט אין לאנד וועלען אויך געשאפען ווערען בעדינגונגען, אז ער זאל זיך קענען איינווארצלען דורך דעם שטראם פון געלד-מיטלען אין לאנד.

די אויפגאבע פונ'ם קרן-היסוד איז געווען צו פערשפרייטען די דאזיגע דערקענטניש צווישען פאלק און פארטייען זי אין הארצען און אין געדאנק פון יעדען אידען ביז ער זאל פילען אין גוטע, און נאך מעהר אין שלעכטע צייטען די באדערפניש צו דערפיהלען דעם חוב פונ'ם בנין. א סימן אויף דעם אמת און אויף דער פעסטקייט פון אונזער בעוועגונג זענען די הונדערטער טויזענטער תורמים פונ'ם קרן היסוד זייט 1926 — 1928 וועלכע זענען טריי געבליבען צום ארץ-ישראל-ווערק אויך אין די קריזיס-יאהרען 1920 — 1930.

זיי האבען אלע געפיהלט, אז זייער חוב איז צו געבען די בעשטייערונג צום פאלק און לאנד, כאטש אין יענע יאהרען איז קיינער נישט ארויף אויס'ן זינען, אז עס וועט קומען א צייט פון א מאסען-עליה קיין ארץ ישראל און כאטש די לאגע אין לאנד איז געווען א שלעכטע, און דער דורכפאל פון וויכטיגע עקאנאמישע אונטערנעמונגען האט צוריקגעהאלטען דעם פריוואטען אידישע קאפיטאל פון אינוועסטירונגען אין ארץ-ישראל.

אין די יאהרען פון „פראספעריטי" האבען זיך געפינען מענשען וואס האבען זיך ערלויבט אפצוטרייסלען פון זיך דעם עול פון נאציאנאלע פאדערונגען. זיי האבען זיך געוואלט איינרעדען אז די עקאנאמישע ענטוויקלונג וועט אנהאלטען אהן א סוף און האבען בעטראכט אלץ שווארץ-זעהער יעדען, וואס האט געוואלט זארגען אין די פעסטע יאהרען פאר די מאגערע יאהרען.

מיר ווייסען נישט, וואס די צוקונפט טראגט אין זיך און ס'האט קיין זין נישט נביאות צו זאגען ווי ארץ ישראל וועט אויסזעהן אין די קומענדע יאהרען. על כל פנים מאהנען פון אונז די געשעהענישען פונ'ם לעצטען יאהר זייער פיעל. אינ'ם פערגאנגענעם יאהר איז אונזער מצב בולט געווארען פון יעדער זייט. אין די אונרוהיגע טעג האבען מיר דערזעהן די אראבישע פראגע אין איהר גאנצער גרויס. אין די טעג פון דער קעניגליכער קאמיסיע האבען מיר בעמערקט, ווי קאמפליצירט עס איז דער פאליטישער צוזאמענהאנג צווישען אונז און דער מאנדאט-רעגירונג און דערזעהן דעם גאנצען פלאנטער פון די פאליטישע געשעהענישען אין דער וועלט און אין נאהנטען מזרח.

אויף אלע זיצונגען פון דער קעניגליכער קאמיסיע, אויך אין יענע וואו אונזערע טענות זענען געבראכט געווארען צום אויסדרוק דורך אונזערע בעסטע און פעהיגסטע פערטרעטער האבען מיר געקענט זעהן, אז אלץ ווענדעט זיך אין אונזער אמת'ן כוח אין לאנד און אין דער וועלט. ווען מיר וואלטען היינט געווען נאר 100,000 אידען אין לאנד וואלט מען זיך מיט אונז גאנץ ווייניג גערעכענט היינט, ווען אונזער צאהל איז 400,000 בעטראכט מען אונז אלס א כוח מיט וועלכען ס'איז אוממעגליך ניט צו רעכענען זיך. ווען מיר וואלטען אריין אין לאנד גיט דורך צוואנג; ווען מיר וואלטען ניט געגאנגען אין די שטעדט — וואו דער וועג איז גרינגערער און נאענטער, ווען מיר וואלטען געקענט מיט דער הילף פון פאלקס-מיטלען שאפען א גרעסערען לאנדווירטשאפטליכען ווערק דעמאלט וואלט אונזער פאליטישע פאזיציע געווען שטארקער ווי זי איז איצט.

דער לעצטער פסק-דין אויף אונזער ענטוויקלונג אין דער צוקונפט וועט ניט ארויסגעגעבען ווערען דורך קיין שום אויסערן-כוח, ווי ער איז קיינמאל ניט ארויסגעגעבען געווארען אין נאציאנאלע פרייהייטס-קאמפען. די פערווירקליכונג פון אונזערע האפנונגען הענגט הויפטזעכליך אפ פון די כוחות, וואס די נאציאנאלע בעוועגונג קען מאביליזירען.

די הצלחה פון דער ארבייט קען נאר שיינען דעמאלט ווען אונזער פאלק וועט גרייט זיין צו ברענגען פאר זיין פרייהייט און כבוד די זעלבע קרבנות וואס אנדערע פעלקער האבען געבראכט אין משך פון א סך יאהרען פון שווערען דרוק.

און אזוי וועט עס זיין ווען דער רעיון פון אונזער נאציאנאלער אויפלעבונג וועט אריינדרינגען אין די הערצער פונ'ם רוב פון אונזער פאלק. ס'איז אמת אז דאס שאפען פון מיטלען איז אויך א פראגע פון טעכניק, פון גוטער ארגאניזאציע פון פעהיגער פראפאגאנדע, אבער דאס בעסטע מיטעל פאר דער געלד-זאמלונג איז די ארבייט פון נאציאנאלער דערציהונג.

מיר האפען אויף גרויסע רעזולטאטען פון דער קרן-היסוד-ארבייט. אונזער האפנונג קען פארווירקליכט ווערען אויב עס וועט אונז נאר געלונגען דורך אונזער ארבייט צו דערוועקען, אנ'אונבעזיגליכען דראנג אונאבהענגיג פון די אויסערע בעדינגונגען, צו נאציאנאלער אויפלעבונג אין אונזער אייגענעם לאנד און צוגרייטען דעם וועג פארן שטראם פונ'ם נאציאנאלען ווילען.

ראדאם ווערט גערופען צו מעשים!

דיר. הינדעס און נ. גערבאווסקי פראקלאמירען די הייי-יעהריגע אקציע אין אונזער שטאדט.

ראדאם נעהמט היינט אויף צוויי זעהר חשוב'ע געסט: דעם בעוואוסטען ציוניסטישען טהוער און אנפיהרענדע פערזענליכקייט פונ'ם נאציאנאלען אידענטום אין פוילען, פרעזעס פון דער קרן-היסוד-עקזעקוטיווע דיר. מתתיהו הינדעס און דעם בעקאנטען ציוניסטישען עסקן און גלענצענדען רעדנער, דעלעגירטען פון קרן-היסוד-דירעקטאריום, ה' נפתלי גערבאווסקי.

פרעז. מ. הינדעס איז געבוירען געווארען אין ארץ-ישראל, וואו זיין פאטער ד"ר טוביה הינדעס ז"ל, איינער פון די ערשטע און אנגעזעהענסטע פיאנערען פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין פוילען האט דאן פראקטיצירט אלס דאקטאר.

מ. הינדעס האט בעקומען פון זיין פאטער א אידישע נאציאנאלע דערציהונג, צוגלייך מיט דער ברייטער אלגעמיין-אייראפעאישער בילדונג — יוסטיץ און עקאנאמישע וויסענשאפט — וועלכע ער האט גענאסען אין די אוניווערזיטעטען אין ווארשא, ברעסלוי, היידעלבערג און פעטערבורג. נאכ'ן ענדיגען דעם יורידישען פאקולטעט, האט דיר. הינדעס פראקטיצירט אלס נ. געשוואוירענער אדוואקאט אין קיעוו.

צוזאמען דערמיט האט דער טעמפעראמענטפולער און פעהיגער הינדעס אנגעהויבען זיין פובליציסטישע טעטיגקייט און זיינע ארטיקלען וועגען די וויכטיגסטע פאליטישע און עקאנאמישע פראגען, וועלכע זענען געדרוקט געווען אין די אנגעזעהענסטע צייטונגען און זשורנאלען אין רוסלאנד, מערב-אייראפא און אמעריקא, האבען איהם געשאפען א נאמען אלס איינעם פון די אנגעזעהענסטע פאליטיקער און עקאנאמיקער.

אין 1920 זעהען מיר שוין דעם דיר. הינדעס אויף דער אינטערנאציאנאלער ארענע אלס אנגעזעהענעם ציוניסטישען טהוער. זייט דאן טרעפען מיר איהם אויף אלע ציוניסטישע קאנגרעסען און אין די וויכטיגסטע קאנגרעס-קאמיסיעס. ער ווערט דאן אויך געוועהלט אלס מיטגליד פון ציוניסטישען אקציאנס קאמיטעט, אין וועלכען ער פערבלייבט אין משך פון יאהרען אלס איינער פון זיינע אקטיווסטע חברים. אלס אנהענגער פון דער פערברייטערטער אידישער אגענץ, העלפט דיר. הינדעס זעהר פיעל צו דער פערווירקליכונג און זיעג פון דער דאזיגער אידעע.

זייט יאהר 1925 איז מ. הינדעס זעהר אקטיוו אויפ'ן ציוניסטישען און געזעלשאפטליכען געביט אין פוילען, אלס פרעזידיום מיטגליד פון ציוניסטישען צ. ק. אין ווארשא און אלס פרעזידיום-מיטגליד פון ווארשאווער שטאדט-ראט, ביז צו זיין אויפלעזונג.

אין יאהר 1927 פאהרט ער צוזאמען מיט'ן פערשטארבענעם ציוניסטישען מנהיג נחום סאקאלאוו ז"ל אין א זעהר וויכטיגער פאליטישער שליחות קיין דרום אפריקא און האט פיעל מיטגעהאלפען צום ערפאלג פון דער דאזיגער בעדייטענדער נאציאנאלער מיסיע.

זייט יאר 1931 פערנעמט ד"ר הינדעס אנפיהרענד ארט אין דירעקטאריום פון קרן-היסוד, ווערענדיג כסדר אויסגעוועלט אין משך פון איינינע קאדענצען, אלס פרעזעס פון דער עקזעקוטיווע. אויס'ן דאזיגען אמט, ווי אומעטום וואו ד"ר הינדעס איז טעטיג געזעלשאפטליך, ווייזט ער ארויס די גרעסטע מאס פון אקטיוויטעט און טאלאנט ביים בעהאנדלען אלע פראבלעמען, וואס שטעהען אויפ'ן סדר-היום פון דער קרן-היסוד-ארבייט אין פוילען.

ה' נפתלי גערבאווסקי איז נישט קיין פנים חדשות אין ראדאם. ער איז גוט בעקאנט דעם היגען אידישען ציבור פון זיינע גלענצענדע און אינהאלטסרייכע רעדעס בשעת זיין ווייל אין אונזער שטאדט אין די פריהערדיגע יאהרען, דורך וועלכע ער האט בעוויזען צוצוציהען די ברייטסטע קרייזען צו דער גרויסער נאציאנאלער כהאס פארן קרן היסוד. דער רושם פון זיינע עפענטליכע אויפטריטען האלט נאך אן ביזן היינטיגען טאג און עס איז דעריבער זעהר אנגענעם איהם צו זעהן ווידער צווישען אונז ביי דער הייי-יעהריגער אקציע.

די שליחות פון די חשוב'ע געסט איז זעהר א וויכטיגע. זיי קומען צו אונז אין א צייט, ווען אויפ'ן קרן-היסוד לאסטען אונגעהויערע אויפגאבען. מיר שטעהן איצט פאר נייע פרובען און פאר וויכטיגע פאליטישע געשעהענישען. אויף אלע נסיונות האבען מיר איין און איינציגען אויסגעפרובטען ענטפער — מעשים! ווי שטארק מיר וועלען זיך בעפעסטיגען עקאנאמיש אין ארץ-ישראל, אזוי שטארק וועלען זיין אונזערע פאליטישע פאדערונגען און אויסזיכטען. עס ליגט דעריבער א הייליגער חוב אויף יעדן איד צו פערפילפאכען זיינע אנשטרענגונגען פארן קרן-היסוד, וועלכער, ווי בעוואוסט, שאפט צונויף די מיטלען פאר דער ענטוויקלונג פון אונזער אויפבוי-ווערק. בעזונדערס אין דער איצטיגער גורל-שעה.

מיר ווינשען די געסט, אז דער אידישער ציבור אין ראדאם, וועלכער איז איז תמיד וואכזאם פאר די נויטען פון אונזער אויפבוי-ווערק אין לאנד, זאל דאסמאל בעזונדער אבשאצען זייער וויכטיגע שליחות און זאל ענטפערן מיט מעשים אויפן רוף פון ארץ-ישראל.

ברוכים הבאים!

היינט אדזשיוואלער פראצעס פאר'ן היגען קרייז-געריכט

5 בעשולדיקטע, איבער 50 עדות וועלען ארויסטרעטען אין פראצעס

מיר געדענקען נאך גוט די אפקלאנגען פון די אדזשיוואלער געשעהענישען בעת וועלכע עס איז פון די ענדעקישע כוליגאנעס דערהרגעט געווארען דער אדזשיוואלער איד פאזנאנסקי און א רייהע אנדערע זענען שווער פערוואונדעט געווארען. 5 פון זיי וועלען היינטיגען טאג, פרייטאג, פערנעמען די בעשולדיגונג'ס-באנק אין היגען קרייז-געריכט. דאס וועט זיין דער פראצעס פון פראנצישעק קאבילעצקי און זיינע 4 חברים, וועלכע זענען בעשולדיקט אין דעם, אז אין ליסטאפאד 1536 זענען זיי אויף דעם שאסע פון אדזשיוואל בעפאלען און מערדערליך געשלאגען 22 אידען

אלס פערטיידיגער פון די בעשולדיקטע, ווי אויך אלס פערטיידיגער פון די אינטערעסען פון די געשלאגענע אידען וועלען ארויסטרעטען בעקאנטע אדוואקאטען פון ווארשא. צוליב דעם וואס דער פראצעס וועט דויערען עטליכע טעג וועלען מיר געבען א גענויען בעריכט אין אונזער קומענדיגען נומער. אר.

סענסאציאנעלער פראצעס וועגן קויפען „ביליגע' בריליאנטען

פאר א קליין צוקערעל האט זי בעצאהלט 46 זל. איז איז נאך געגאנגען זיצען.

אויף דער קאשטראווע גאס אין ראדאם וואוינט די 55-יעהריגע פרוי רחל פרידמאן. ווען זי איז דעם 8 לוטי ארויס אויף דער גאס 9 אוזענד האט איהר בעגעגענט א אומבעקאנטער מענש, וועלכער האט איהר פארגעשלאגען צו קויפען ביליג א „בריליאנטעל" ביי זיין חבר.

וועלכער קומט פון רוסלאנד און קען זיך ניט אויף קיין פויליש געלד און מוז דעריבער דורך איהם פערקויפען דאס בריליאנטעל. דערביי האט יענער איהר ערקלערט, אז זי וועט באלד קענען דאס געקויפטע בריליאנטעל פערקויפען ביי דעם יובילער גוטשטאדט אויף זשעראמסקי 20 מיט גרויס פערדיענסט. פרוי פרידמאן האט געבעטען ווארטען עטליכע מינוטען און איז אוועק לייהען געלד, באלד געבראכט 16 גילדען און געזוכט דעם בריליאנט, וועלכען מען האט איהר איינגעפאקט אין א זייד-פאפיר. ווען די נאאיווע פרוי האט געעפענט דאס פאפירל האט זי געמאכט א גרויס געוואלד, ווייל אנשטאט א בריליאנט האט זי געפונען א קליין זיס צוקערעל פאר א גראשען.

פרוי פרידמאן איז אוועק צו פאליציי וואו זי האט געמאלדן וועגען איהר מסחר. מען האט איהר געוויזען דעם אלבום מיט די פאטאגראפיעס פון די פערברעכער. צווישן זיי האט זי דערקענט די 2 פערזאנען, וועלכע האבען זי אזוי פיין אבגענארט. דאס זענען געווען פישעל זילבערשטיין און אלי דראהאטשינער, וועלכע זענען שוין עטליכע מאהל געווען פעראורטיילט אין ווארשא און אין קיעלץ פאר אזעלכע פערברעכענס.

ביידע זענען פערהאלטען און איינגעזעצט געווארען אין תפיסה אריין. זיי האבען זיך אבער נישט מודה געווען.

פערגאנגענעם שבת זענען פישעל זילבערשטיין און אלי' דראהאטשינער געשטאנען פאר'ן ראדאמער שטאדט-געריכט. זיי האבען זיך אויך פאר דעם געריכט נים מודה געווען. פרוי פרידמאן וועלכע האט, ווי עס ווייזט אויס, זיך פערשטענדיגט מיט דער פאמיליע פון די בעשולדיגטע און האט אפשר צוריקבעקומען איהר געלד, האט געלייקענט פאר'ן געריכט, אז זי דערקענט ניט אין די בעשולדיגטע די, וועלכע עס האבען זי אבגענארט. און ווייל זי האט געלייקענט נאכ'ן בעלייגן די שבועה, האט זי דער ריכטער, פאר פאלש שווערען, געהייסן זאפארט ביז צום פראצעס איינזעצן אין תפיסה אריין.

מיט דעם עדות זאגען פון די פארשטעהער פון דער געהיים פאליציי איז די שולד פון ביידע בעשולדיגטע פעסטגעשטעלט געווארן. די בעשולדיגטע זענען פערטיידיגט געווארען דורך די אדוואקאטען געברודער זיגמונט און באלעסלאוו וואשילעווסקי.

דאס געריכט האט יעדען איינעם פון זיי פער'משפט אויף 1 יאהר אומבעדינגטע תפיסה.

באקומען אויסצייכנונגען און א גאלדענעם מעדאל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעט פון אייראפע און אין תל אביב (ארץ-ישראל)

פארערט אין אלע אפטייקען אפטייק-סקלאדען פון פערפומעריעס

Fabryka Chemiczno - Kosmetyczna
„Pharmachemja" Bydgoszcz

אינטערעסאנטער פארטראג פון פרוי ד"ר וואנדא וואשילעווסקא אין ראדאם.

דאס קומען קיין ראדאם אויף א רעפעראט פון די אויטארין פון בעקאנטען ארטיקעל אין „ראבאטניק" „מערדער", פרוי ד"ר וואנדא וואשילעווסקא, האט ארויסגערופען גרויס אינטערעס ביי די אידישע בעפעלקערונג אין אונזער שטאט. ווען עס האבען זיך בעוויזען אפישען אין שטאט, אז פרוי וואשילעווסקא וועט רעדען אויף די טעמע: „פאשיזם און קולטור" האבען מאסען מענשען נאך עטליכע טאג פאר'ן פארטראג זיך בעווארענט מיט בילעטען. 2 שעה פריהער איז דער זאהל פון ארבייטער-הויז געווען אזוי געפאקט מיט מענשען, אז אזא צאהל האט מען נאך דארט נישט געזעהן, זינט דאס ארבייטער-הויז איז אויפגעשטעלט געווארען.

ארום האלב 7 בעווייזט זיך אויף דער עסטראדע פרוי וואנדא וואשילעווסקא, וועלכע ווערט אויפגענומען דורך די פערזאמעלטע מיט הילכיגע אפלאדיסמענטען.

פרוי וואשילעווסקא רעדט ארום די סיטואציע און היטלער-לאנד. זי ווייזט אן דערויף, אז מיט צייטען צוריק איז דייטשלאנד געווען איינס פון די קולטורעלסטע לענדער אין דער וועלט. די גרעסטע געלעהרטע, די גרעסטע ליטעראטען, מוזיקער, ארטיסטען האבען זיך געפונען אין דייטשלאנד און זייערע שאפונגען זענען געווען בעקאנט אין דער וועלט. ווען עס איז אבער געקומען היטלער מיט דעם פאשיזם, איז דער ניוואָ פון דער דייטשער קולטור אראפגעפאלען. א רייהע געלעהרטע און בעקאנטע ליטעראטען האבען פון דייטשלאנד געמוזט אוועק, ווייל זיי זענען געווען אידען, אדער נישט געוואלט געהן מיט היטלערס רעזשים. זי דערצעהלט גענוי וועגען דעם צערשטערען פון הירשפעלד'ס אינסטיטוט, וואו עס האבען געארבייט די גרעסטע געלעהרטע אין דער וועלט, ווייזט אן דערויף, אז ביי דעם היינטיגען מאמענט קומען שוין נישט קיין פרעמדע סטודענטען פון אויסלאנד אויף דייטשע אוניווערסיטעטען ווי פריהער.

עפענס. נישט אנדערש איז אויך די לאגע אין די פאשיסטישע איטאליע וואו די דעמאקראטיע ווערט בעקעמפט פון די פאשיסטען.

ענגליך בעהט פרוי וואשילעווסקא איבער צום פוילישען פאשיזם, צו דער ענדעציע און ווייזט אן, אז דער צערשפאלטענער קאפ פון פרוי מינקאווסקא אין פשיטיק, די פאגראמען אין קליינע שטעדטלעך, די בורדעס אויף די פוילישע אוניווערסיטעטען קען די ענדעציע נישט אנרופען קיין פערטיידיגונג פון פוילישער קולטור. פאר איהרע אויגען, שרייט אויס פרוי וואשילעווסקא, האט זי דעם אידישען סטודענט, וועלכען די כוליגאנעס האבען צעבראכען דעם רוקען, ווייל ער האט נישט געוואלט זיצען אין אוניווערסיטעט אויף א בעזונדערע באנק דעם פוילישען סטודענט, וועלכען די ענדעקישע כוליגאנעס האבען בלינד געמאכט, ווייל ער האט פערטיידיגט זיין חבר דעם אידישען סטודענט. אט די פאקטען ווייזען, אז אויף פוילען גערהט א גרויסע געפאהר, א געפאהר פון ענדעציע און דאס געפאהר מוז דער ארבייטער-קלאס אפווארפען, ווי שנעל עס איז נאך צייט, ווי לאנג גאנץ איז נאך נישט קיין קאנצענטראציאנס-לאגער.

דער ארבייטער - קלאס, וועלכער האט אויסגעקעמפט פוילען, וועט נישט דערלאזען צו אזא צושטאנד און איז גרייט צום קאמף מיט דעם פאשיזם.

דער רעפעראט פון פרוי וואשילעווסקא איז אויסגעהערט געווארען מיט גרויס אויפמערקזאמקייט און בעשאנקען געווארען מיט שטורמישע אפלאדיסמענטען. אר.

יודען איך בלייב א קליינהענדלער

אלע שונאים אויף צעפיקעניש.

כ'האב די עהרע פארצושטעלען זיך: א קליינהענדלער בין איך, לא עליכם, א קליינשטעדטעלדיגער קרעמער. וואס האב איך נישט אין מיין קרעמעלע? וואס א מויל קען רעדען: צוקער, גאזע, צימערינג, מאן מאקאראנעס, שאקאלאד, בענזין און אלערליי מיני בשמים. און טאמער דארפט איר האבען א מחזור, א מזוזה, א בענטשערעל אדער א גאנג ציצית. צי אנ'ארבע כנפות, קענט איהר אויך ביי מיר קריגען.

מיינט איהר דאך אוודאי, אז איך באד זיך אין געלד, און ווער געשוואלען פון פדיון? — מוז איך אייך זאגען במחילה, אז איהר האט א גרויסען טעות. לא, מיט מיט א גרויסער אלף.

כ'גנעה ארום גאנצע טעג פוסט און פאס אהן א שטאך מלאכה און ביז איך דערזעה א קונה און לייז א פאר גראשען, קריכען מיר ארויס די אויגען פון קאפ.

און וואס איז דער וואונדער? ווי זאגען די „ציציליסטען": ס'איז אנ'איבער-פראדוקציע פון סוחרים. אין אזא העק, וואלט גענוג געווען 20 הענדלער, די והותר! און פערהאן איז ב"ה 75, און די קרעמער ווילען נישט וויסען פון קוואליפיקאציעס און פון בראנזשעס. א קליינשטעטלדיגער סוחר מישט צונויף א געקעכץ פון גאלאנטעריע, שפיצעריי, מאנופאקטור און אייזענווארג, און מ'קאנקורירט איינע מיט די אנדערע און ס'בלייבט קדחת, נישט קיין פרנסה.

דער מארקטאג איז איינמאהל אין וואך — דינסטאג. דאמאלט קומען זיך צונויף די פויערים פון די דערפער און ס'גנעהט אוועק א האנדעל - מיט הינער, אייער קעלבער, בהמות, פערד, זשאראבקעס, פעלעכלעך, הזיר האר, שוועמלעך, האזען, פלאקס און פעגקע און מען לייזט צו ביסלעך. די צרה איז אבער וואס דער „מארק" איז נאר איינמאהל אין וואך, און דערצו קומט מען פון די ארומיגע שטעדטלעך און שטעלען זיך אויס מיט די טישלעך און סטראנגאנעס מיט כלערליי מיני סחורות און פערקויפען צו שפאט ביליגע פרייזען — און ס'קלעקט נישט די חלה אויף א המוצא...

וועט איהר דאך פרעגען: פון וואנען לעבט מען? – איז טאקע ניסים, אז מען לעבט! מ'האלט אין איין לויפען, לייהען און בארגען און מ'קען גישט פטור ווערען פון די חובות, הלוואות און וועקסלען. וועמען בין איך נישט שולדיג אין ראדאם אין גמילת חסד קאסע גענומען א הלוואה, ביי בעקאנטע געכאפט צו עטליכע זלאטיס אויף דורכדרעהען זיך. און אט אזוי האלט איך אין איין לויפען און בארגען און כאפען און נעהמען און אבגעבען.

איהר ווייסט דאך די מעשה מיט דער איסגעבראכענער שויב, מחמת א פויגעלע איז אריינגעפלויגען — האט מען ארויסגענומען אג'אנדערע שויב און פערשטעלט די איסגעבראכענע, אט אזוי לייה איך ביי איינעם און גיב אב דעם צווייטען און לייה ביים דריטען און גיב אב דעם פירטען.

און אז ס'קומט אן א וועקסעלע צו צא-

ראדאמער יודען פון א מאהל.

טיפּען, געשטאלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ

איז פיעל יודישע שטובען קאכט מען טעפּ וואסער מיט הירוש.

אפילו חסידישע יודען שארפען די שבת'דיגע מוציא - מעסער'ס.

88

די שרעק פאר א פּאָגראָם פון די רוסישע קאַצאַפּען איז פונדעסטוועגען נישט קלענער געוואָרען נאָכדעם ווי די יודישע טרעגערס און פוהרמאַנעס האָבען גוט מקיים פּסק געווען דעם אַלטען „דזיאַד" אויפ'ן וואָהעל ביי די טישלעך. מ'האָט געמיינט, אז דאָס איז א קאַצאַפּ, וואָס איז געקומען אויסשפּירען וואו יודען וואָהנען, וואו יודען האנדלען. דער „דזיאַד" האָט געהאַט אנ'אויסזעהן פון א קאַצאַפּ, ביסטרע אויגען, אַ קיילעכדיק בערדעל, גרויסע קידלעס האָהר און דערצו גערעדט רוסיש מיט יענעם אויסשפּראַך, וואָס קלינגט רוי און ווילד ווי דער עכאָ פון רוסישען סטעפּ. מהאָט זיך געפּרובט איינרעדען, אז מיט'ן צעממית'ען דעם ערשטען קאַצאַפּ, וואָס האָט זיך בעוויזען אין שטאָדט, וועט מען אָבשרעקען די רעשט. אַז זיי זאָלען נישט וואָגען אָהער צו קימען. זיכער איז מען אָבער נישט געווען דערין. די בערוהיגונג איז געווען א געמאַכטע, אנ'אויסגענאויפּיגע, אונטער וועלכע ס'האָט טיעף געגראָבען ביי יעדען אין הארץ א צעפּיבערטע שרעק. שפּעטער ווען מהאָט געהערט, אַז דאָס איז גאָרנישט געווען א קאַצאַפּ, נאָר א געוועהנליכער „דזיאַד" א וואַנדערער, איז מען מעהר צעכומפּלט געוואָרען, מ'איז געבליבען געפּלעפּט, ווייל די גאַנצע העלדישקייט ביים נקמה נעמען דורך צושלאָגען דעם „דזיאַד" איז געווען ארויסגעוואָרפען. מ'האָט זיך דערפיהלט ווי אָבגענאַרט און די שרעק איז נאָך מעהר געוואַקסען.

טרויעריגע בשורות פון אַלע זייטען, פון אַלע קאַנטען, האָבען זיך געמעהרט מיט יעדען טאָג אין יענע צייטען פון דער רוסישע רעוואָלוציע. וואָס די רוסישע שוואַרץ מאה'ניקעס האָבען געוואָלט דערטרינקען אַין אַידיש בלוט. אלע מאָל איז אַנ'אנדערע טרויעריגע ידיעה אָנגעקומען, אַז דאָ און דארט איז א פרישער פּאָגראָם אויסגעבראָכען. מ'האָט אויך געהערט פון א יודישער זעלבסט-שוץ, וואָס ס'האָט זיך געגרינדעט אין טייל יודישע שטעדט אין רוסלאַנד. די יודישע זעלבסט-שוץ האָט אויף פיעל ערטער געשטעלט א פערביטערטען ווידערשטאַנד און אָבגעשלאָגען די פּאָגראָמשטשיקעס, די קאַצאַפּעס. מ'האָט דאָן אויך אָנגעהויבען רעדען צו שאַפען אוּן יודישע זעלבסטשוץ אין פּוילען. די יודישע רעוואָלוציאָנערען האָבען די ערשטע גענומען אויף זיך די דאָזיגע אויפגאַבע. אין ראָדאם האָבען זיך די רעוואָלוציאָנערען געווענדעט צו אַלע יודישע סוחרים און פאַבריקאַנטען זיי זאָלען געבען געלד אויף איינצוקויפען געוועהר און אויף נאָך אזעלכע אויסגאַבען, וואָס זענען נויטיג צו פערטיידיגען זיך אין פאַל פון א פּאָגראָם. די יודישע רעוואָלוציאָנערען וועלכע זענען געגאַנגען מיט די פּ. פּ. ס. האַנד-ביי-האַנד, האָבען געהאַט א צוזאג פון די לעצטע, אַז זיי וועלען זיי שטיצען אין קאַמף מיט די פּאָגראָמשטשיקעס.

די ראַדאָמער יודען האָבען געגעבען געלד אויף דעם צוועק. די יודישע רעוואָלוציאָנערען צוזאַמען מיט די פּ. פּ. ס. האָבען געהאַלטען וואַך אויף זייערע פּאָסטענס. זייערע באָיובקעס מיט באָמבעס און רעוואָלווערען זענען געווען צוּשטעלט אַין אַלע גאַסען. זיי האָבען אויך ארויסגעשיקט שליחים הינטער דער שטאָדט און אויף אַלע וועגען, וואָס פיהרען קיין ראָדאָם, כדי צו שפּיאָנירען, צי די קאַצאַפּען גיהען.

די יודישע בעפעלקערונג אין ראָדאָם איז געווען בעהערשט פון אַזאַ פּאַנישער שרעק, אַז זי האָט זיך נישט געוואָלט אינגאַנצען פערלאָזען אויף דער שמירה פון די רעוואָלוציאָנערען. די גרויזאַמע פּאָגראָם-בילדער פון א קישיניעוו, א ביאַליסטאָק, שעדלעץ, האָבען געשוועבט פאַר יעדענס אויגען און יעדער האָט זיי סוגעסטיוו איבערגעלעבט אויף זיין אייגענער הויט.

דאָס יודישע לעבען אין ראָדאָם איז דעמאָלט געווען ווי אָבגעשטאָרבען. מ'האָט וואָס אנ'אמת געהאַנדעלט, געאַרבייט, אָבער איבער אַלעם האָט געהאָנגען טויט-שרעק און יעדען האָט געמאַטערט א געדאַנק, ווי אַזוי מען בעשיצט זיין אייגען לעבען און דאָס לעבען פון אייגענע און נאָהנטע.

אין יענע טעג פון בהלה און פּאַניק, האָבען זיך אין אלע יודישע הייזער געגרינדעט הויף-קאָמיטעטען. אין יעדען הויז זענען די יודישע שכנים נישט געשלאָפען ביינאַכט אין משך פון עטליכע מאָנאַטען, אַזוי לאַנג, ווי מען האָט גערעדט, אַז קאַצאַפּען גערען. ס'איז געווען איינגעאָרדנט משמורים, אזעלכע דיזשורען און יעדער נאַכט זענען עטליכע מענשען פון א הויף נישט געשלאָפען, ס'איז געווען ווינטער, זענען זיי געווען פערזאַמעלט אין שטוב און אלע פאַר מינוט איז עמיצער ארויס געוואָהר ווערען, צי עס איז שטיל. די דיזשורען האָבען זיך געטוישט יעדע נאַכט און די איבריגע איינוואָהנער האָבען געקענט דערווייל אַריינכאַפּען אביסעל שלאָף. אין יעדער שטוב, אפילו דאָרט וואו מען איז געשלאָפען, האָט געפלאַקערט אין קימען, אויף וועלכען ס'זענען געשטאַנען גרויסע וועש-טעפּ, וואו ס'האָט זיך געקאָכט בלויז וואַסער מיט הירוש. דאָס האָט אַזוי געזאָטען א גאַנצע נאַכט, און געבלעזעלט זיך. דאָס דאָזיגע קאָכעדיגע וואַסער מיט דער הירוש, איז געווען איינס פון די אָבוועהר-מיטלען געגען די פּאָגראָמשטשיקעס. אין פאַל ווען זיי וועלען יאַריין אין די הייזער מיט העק און מעסער'ס זענען געשטאַנען די טעפּ גרייט זיי אָנצוגיסען.

דאָס וואָס עס וועט דאָ דערצעהלט איז גאָרניש קיין שפּאַס, אָדער אויסגעטראַכט. אַזוי איז עס ווירקליך געווען. הונדערטער קוימענס פון יודישע הייף האָבען נאַנצע נעכט געריכערט צוליב די פייערען, וואָס האָבען געקנאַקט אין די קוימענס, וואו עס האָבען געקאָכט די גרויסע הירוש-טעפּ. חוץ דעם זענען אין פיל יודישע שטובען געווען אָנגעגרייט לאַנגע מעסערס מיט רעוואָלווערען צו פערטיידיגען זיך. אפילו חסידישע יודען האָבען געשאַרפט די שבת'דיגע שפּיציגע מוציא-מעסערס אויף די ספּעציעלע בלאָהע שטיינדלעך. כדי זיי זאָלען בלאַנקען ווי די חלפים מיט וועלכע מ'זאָל קענען בעגעגנען די רוצחים.

די אַלע מיטלען זענען געווען, ווי מען זאָגט, אויף דער סאַמע לעצטער נויט, ווען ס'וועט שוין קיין עצה נישט זיין. יעדער יוד האָט פּשוט אויפגעשוידערט אויס דער בלויזער פאָרשטעלונג, אז ס'זאָל טאָקע האַלטען דערביי און מ'זאָל דאַרפען קומען אין פערמעסט מיט דער קאַצאַפּעשער רוגזה פּנים אל פּנים.

אָבער איינמאָהל א נאַכט, האָט דאָס גאַנצע יודישע ראדאם אַזוי אויפגעציטערט, אז מען איז זיכער געווען, אז שוין, אַז די קאצאפּען זענען טאַקע אריין און ס'האָט זיך אנגעהויבען די שחיטה אויף די ראדאמער יידען.

דאָס איז געווען אום ווינטער נאָך א גרויסע און לאַנגע דין-תורה, וואָס איז פערענדיגט געוואָרען אין מיטען דער נאַכט ביים דאַמאָלסדיגן ראַדאָמער רב טרייסטמאַן. די דין-תורה האָבען געהאַלטען די וואורקער חבירים מיט די גערער. און געהאנדעלט האָט זיך אין דעם, וועמען מ'זאָל ארויסציען אויפ'ן בית-עולם אלס ממונה איבער דער דאָרטיגער אָרדנונג, אויפ'ן אָרט פון ר' לייביש הערצקע, וואָס איז געהאַט געשטאָרבען.

לען – איז הימעל עפען זיך! כאַטש לעג זיך און שטארב! דאָס איינציגע גליק איז נאר, וואָס איך האָב נאָך ערגיץ אַ פּאר קרובים אין אַמעריטשקע, און זיי זענען זיך מרחם און שיקען מיר אריין א פּאר דאָלאר. ווען נישט דאָס וואָלט איך שוין לאַנג אויסגעצויגען די פיס.

וואָס זאָל איך אייך זאָגן? מיר איז שוין נמאס געוואָרען די קרעמעריי, כ'וואָלט בעסער שטיינער געגראָבען, די ערד מיש'ן נאָר געאַקערט איידער צו זיין א קרעמער! וואָס נישט אפשר?

הייגט דער בזיון, די חרפּה: מ'קוקט אויף דיר ווי אויף עפּעס א טויגעניכטס, א פּוסטע פּאָסניק, וואָס קען א קאָך דעם עק נישט פערבינדען... - און דו אליין פילסט זיך אויך ווי עפּעס א איבריגער אויף גאָטס וועלטעל. טאָמער איז עס אויך נאָך ווייניג האָט זיך אויך מיין פלונית'טע אָנגעזעצט אויף מיר און גריזשעט מיר און פערביטערט מיר דאָס לעבען: שלימזל, טויגעניכטס, לא יצלח! לייט זענען וואַלד-סוחרים. לייט זענען בעדזיאַנער, לייט געווינען אויף דער לאָטעריע, און איך ווער, ביי דיר פערפינסטערט! — ווייז איז צו מיינע יאָהרען!

האָב איך שוין כמעט בעשלאָסען צו ליקווידירען דאָס קרעמעל, צו וואַרפען אַק אין פּאַק און ווערען אויס קרעמער איינמאָהל פאַר אַלע מאָהל, א סוף זאָל דאָס נעמען, א עק זאָל קומען! כ'וועל אנטלויפען וואו אָהין די אויגען וועלען מיך טראָגען, כ'וועל טוהן כל עבודת פּרך. כ'וועל גראָבען די ערד, כ'וועל קנעטען ליים, כ'וועל שלעפּען ציגעל, אָבי אַ שטיקעל ברויט צו פערדינען מיט מיינע אייגענע הענד, מיט מיינע פינף פינגער, אָבי דעם נאָמען הענדלער נים צו הערן, אָבי דאָס וואָרט שלימזלניק נים פערנעמען, אָבי נים פּוסטפּאַסעוען, און ווערן, ווי זאָגט מען דאָס, א „פּראָדוקטיווער עלעמענט"...

אָבער וואוהין פאָהרט מען, וואוהין לויפט מען, אַז אלע טויערען זענען פערשלאָסען, און דער „פּראָדוקציע-פּלאַן" איז נאָך אין באַד נים געהייצט!

בין איך ארומגעגאַנגען אַ צעדולטער, א פערביטערטער אויף דער גאַנצער וועלט און אויף זיך אליין און האָב זיך שיעור א מעשה נים אנגעטוהן.

אָבער דאָ איז פּלוצלונג א נס געשעהן. איינמאָהל א פרימאָרגען, אז איך האָב געעפענט דאָס קרעמעל און דער סעקיועסטראַטאָר מיט'ן סאָלטיס זענען מיר געקומען אָבשרייבען די סחורה פאַר „פּאָדאַטקעס", האָב איך דערהערט א מעשה, אַז דער „שררה" פון שטעדטעל — דער ליכטיגער — האָט געפּראַוועט „אימיענינעס" און איינגעלאַדען צו זיך אויפ'ן באַל אַלע „פּריצים" פון געגענד און כטוב לב המלך ביי א גלעזעל משקה — האָט זיך דער „שררה" צורעדט און צעוונגען און צע'דבר'ט וועגען פּאָליטיק און האַנדעל און קרעמעריי, און געגעבען צו פערשטעהן די „פּריצים" אַז קרעמער זענען דאָס אויבערשטע פון שטויסעל, די שפּהנסטע, די פיינסטע און די קליגסטע לייט און ווער עס גייט עפּענען אַ קראָם אָדער אַ סטראַגאַן — הרי זה משובח!...

דערהערט אַזאַ מעשה, האָב איך זיך געטראַכט — הייסט דאָס, אז מיר הענדלער זענען פאָרט אַ נוצלעכער עלעמענט הייסט דאָס, אז מ'האָט אונז ביז אהער נים דערשאַצט און אָט איז געקומען דער שררה אליין און בענטשט זיך גאָר מיט אַ נאָש-בראָט. און וואָס וועט איצט זאָגן מיין פלונית'טע? ווער האָט עס אויסגעטראַכט, אז איך בין א טויגעניכטס, אַ לא יוצלח, אנ'איבריגער אויף גאָטס וועלט... — ניין, כ' בין אַ ניציגער, א פעאיגער, א נויטיגער, כ'בין, כ'בין!!! הכלל, כ'האָב מהיום והלאה בעשלאָסען: כריר זיך נים פון אָרט. כ'בלייב א קליינהענדלער א ל ע שונאים אויף צעפּיקעניש...

ל. מ.

אויפ׳ן קאַמפּס = „פראָנט” רווינסקאַ 1 און וויטאָלדאַ 10

דערווייל פאַלען די „שאַסען” אויפ׳ן קאַמיטעט פון 15.

שביעי־של־פסח איז געווען אַ שטורמישע פאַרזאַמלונג אין האַנדווערקער־פאַרבאַנד אויף רווינסקאַ 1.

דער טאָג־אָרדנונג האָט אייגנטלעך ענטהאַלטן אַ רייע פּונקטן פון אָרגאַניזאַציאָנעלן כאַראַקטער, אָבער דער טשוואָק איז געווען אַמעריקאַנער דאָלאַרן, וועלכע האָבן געצויגן די מאַסן. מען איז געקומען הערן, וואָס מ׳האָט אויפגעטון מיט די דאָלאַרן, וואָס זענען געקומען ערב פסח און חוה״מ פסח פון די ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אַמעריקע.

באַלד ווי נאָר די פאַרזאַמלונג האָט זיך אָנגעהויבן זענען די ערשטע רעדנער אַרויסגעפאָרן מיט אַ באַשולדיגונג קעגן ראַדאָמער קאַמיטעט. און אַזוי ווי ס׳איז געווען שביעי של פסח, ווען יידן זענען אַריבערגעגאַנגען דעם ים און פּרעה דער מלך פון מצרים מיט זיין חיל האָבן געשאָסן אויף די יידן מיט קניידלעך, זענען אויך דאָ געפאַלן „באָמבעס” אויפ׳ן אַדרעס פון ראַדאָמער רעליעף־קאַמיטעט. מ׳האָט אָנגעזאָגט די גאַנצע הגדה און געמיינט האָט מען די קניידלעך: די שפּאַלטונג, די צעשאָסענע גאַנצקייט פון ראַדאָמער יידישן האַנדווערקטום. אַזוי האָבן געמיינט די פירער, די לייטונג פון פאַרבאַנד; דאַגעגן די מאַסע האָט אַנדערש געמיינט. זי איז פשוט געקומען מיט פּרעטענזיעס. טייל האָבן געהאַט טענות, אַז זיי קריגן ניט קיין הלוואות אין דער הילפס־קאַסע, אַנדערע האָבן זיך באַקלאָגט, אַז זיי האָבן ניט גענומען קיין פסח שטיצע. די שטימונג האָט דאָמינירט און זי האָט ענטשפּראָכן פולשטענדיק דעם חינוך פון די, וועלכע האָבן דעם מיטינג אַראַנזשירט. די לידערשאַפט האָט טריאומפירט: זעהט ווי די מאַסע ברויזט, ווי אומצופרידן זי איז. מיר האָבן געפילט איהר וויטאָג און ניט אומזיסט האָבן מיר די פאַרזאַמלונג גערופן. —

אַ ווייטיגער אָבסערוואַטאָר האָט עפּעס אַנדערש געקענט אויפפאַסן. ער האָט געקענט באַמערקן, אַז די אַלע טענות זענען אַבסאָלוט נישט ריכטיק אַדרעסירט און, אַז דער ראַדאָמער רעליעף־קאַמיטעט ליידט דאָ פאַר פרעמדע זינד. מ׳האָט „געשטראָפט די שניר און געמיינט די טאָכטער”. מ׳האָט אָנגעגריפן דעם ראַדאָמער רעליעף און אַרויסגעשפּרונגען איז עפּעס אַנדערש: דער קאַמף צווישן די צוויי האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציעס פון רווינסקאַ 1 און וויטאָלדאַ 10.

די לעצטע שורה פון די גענעראַל־רעדנער גימפּעל, מילגראַם, דיזענהויז און איידעלבוים איז געווען: שלש עבירות אויפ׳ן רעליעף־קאַמיטעט. נומער 1 אַז ער האָט נישט גוט ערלעדיגט די חלוקה פון דער פּסח־שטיצע; נומער 2 די 200 דאָלאַר וואָס זענען געקומען ווינטער האָט דער ראַדאָמער רעליעף געבראַכט פאַרווענדן אויף קיילן און קאַרטאָפל און נישט טיילן צווישן אינסטיטוציעס ווייל אַזוי האָבן זיי דערהאַלטן אַ בריוו פון אַמעריקאַ; נומער 3, וואָס די הילפס־קאַסע געפינט זיך אין לאָקאַל פון שניידער־צעך אויף וויטאָלדאַ 10 וואו מען פאָדערט פון די באַרגער, זיי זאָלן זיך פאַרשרייבן אַלס מיטגלידער פון דער נייער האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציע.

גאָר שאַרף האָבן זיך אָבגערעכנט מיט וויטאָלדאַ 10, די ה״ה מילגראַם און דיזענהויז. ה׳ איידעלבוים האָט גערעדט דיפּלאָמאַטישער. ער האָט נישט אָנגעגריפן דעם 15־ער קאַמיטעט, נאָר בלויז אויסגעדריקט אַ פאַרלאַנג, אַז דער ראַדאָמער רעליעף זאָל זיין זיך־אָרט איבערטראָגן אויף אַ נייטראַל־אָרט. ער האָט דאָס מאָטיווירט דערמיט, וואָס די הילפס־קאַסע פון רעליעף, געפינענדיק זיך אויף וויטאָלדאַ 10, איז גורם צו אינטערבראַכן דעם קיום פון דער האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציע פון רווינסקאַ 1. זי רייסט אַוועק איהרע מיטגלידער, דעסטאַ מעהר, ווען מען פאַרלאַנגט דאָרט אויף וויטאָלדאַ, פון די וואָס קומען נאָך הלוואות, אַז זיי זאָלן ווערן מיטגלידער פון דער נייער האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציע.

ה׳ איידעלבוים האָט זיך באַקלאָגט דערויף, וואָס די הילפס־קאַסע איז בעת דעם זיין פון ה׳ דיימאַנד אין ראַדאָם, געגרינדעט געוואָרן אין קלוב אויף רווינסקאַ 1, מיט וועלכע אַלע האַנדווערקער האָבן זיך פאַראינטערעסירט און היינט האָט זיך געשאַפן אַזאַ לאַגע אַז די קאַסע ווערט פאַרוואַנדלט נישט וויילענדיק און דורך דער אומדירעקטער שולד פון 15־ער קאַמיטעט אין אַ גענערישען אָביעקט געגען רווינסקאַ 1, וועלכע האָט אַליין אויך צוגעהאָלפן בויען די דאָזיגע נייע פּלאַצובקע.

דער גאַנצער ענין האָט אָנגעהויבן ווערן קלאָרער. די קאָרטן זענען געוואָרן אויפגעדעקט און דער גאַנצער הינטער־קוליסן־שפּיל איז אַלץ מעהר אַרויס פון דער באַהעלטעניש. נאָך מעהר האָט זיך די גאַנצע שטרייט־פראַגע, אַרום דעם 15־ער קאַמיטעט, גענומען אויסקריסטאַליזירן נאָך די רעדעס פון די פאַרשטעהער פון ראַדאָמער רעליף, די ה״ה פוקס, קאַפּלאַן און רעד. הערץ.

ה׳ פוקס האָט פולשטענדיק צעקלאַפּט די מעשה פון קוילען און קאַרטאָפל, אויף וואָס ס׳איז כלומרשט געווען באַשטימט די 200 דאָלאַר פון ווינטער. ער האָט פאַר אַלע פאַרזאַמלטע געוויזן אַן אָפיציעלן בריוו פון דעם רעליעף־קאַמיטעט אין ניו־יאָרק, וואו דער סעקרעטאַר ה׳ דיימאַנד, שרייבט, אַז יעגע 200 דאָלאַר זענען ריכטיג צעטיילט געוואָרן דורכן היגען 15־ער קאַמיטעט, ווען עס ווערט נישט געשיקט קיין שום אָנווייזונגען, נאָר ער האָט דאָס רעכט צו טוהן, ווי ער פאַרשטייט. ה׳ פוקס האָט ווייטער געוואָלט רעדן און אויפקלערן וואָס ס׳איז געשעהן מיט די 310 דאָלאַר, וואָס די ה״ה משה ראַדאָמסקי און נתן קעסטענבערג האָבן געשיקט ערב פסח, ווען וואָס עס רעדט זיך אויך אין זעלבן בריוו — האָט מען איהם נישט געלאָזט און מ׳האָט איהם כסדר געשטערט מיט צווישענרופן אַזוי, אַז ער האָט זיך אָפּגעזאָגט ווייטער צו רעדן.

דאָס זעלבע איז געווען מיט ה׳ קאַפּלאַן, ווען ער האָט גערעדט אַלס מיטגליד פון דער פאַרוואַלטונג פון דער הילפס קאַסע. ה׳ קאַפּלאַן האָט פעסטגעשטעלט, אַז די קאַסע פיהרט אַ שטרענג־נייטראַלע טעטיגקייט. יעדער איינער וואָס ווענדעט זיך נאָך אַ הלוואה און גיט אויף גוטע זשיראַנטן באַקומט זי אָהן שוועריגקייטן, אויב געלד איז דאָ. אַלס באַווייז פון אָביעקטיווער האַנדלונג, ברענגט ה׳ קאַפּלאַן דעם פאַקט, אַז פון אַלע ביז יעצטיגע פאַרטיילטע הלוואות האָבן נאָר גענאָסן 35 פּראָצענט שניידערס, פּראָץ דעם, וואָס די קאַסע געפינט זיך אין לאָקאַל פון שניידער־צעך. אין דער הילפס־קאַסע באַקומען הלוואות האַנדווערקער, אַרבייטער און אפילו אָרימע הענדלער. אויב עס געפינען זיך דאָ אַזעלכע, וואָס קריטיקירען און טענה׳ען, אַז זיי האָבן קיין הלוואות נישט באַקומען, איז עס געווען דערפאַר, ווייל זיי האָבן נישט געהאַט קיין גוטע זשיראַנטען, אָדער ס׳איז נישט געווען קיין געלד. אין די ביידע זאַכען איז די קאַסע נישט שולדיג. די קאַסע מוז האָבן בטיחות פאַר׳ן געלד, אַז ס׳וועט צוריקקומען, כדי ס׳זאָל זיין אַנדערע אויסצוהעלפן. און אויב ס׳איז נישטאָ קיין געלד, פאַרשטעהט מען, אַז דאָס איז דערפאַר, וואָס די נויט איז גרויס און די קאַסע אָפּערירט נאָך נישט מיט אַזעלכע ריזיגע סומעס, אַז ס׳זאָל קענען קלעקן פאַר אַלע פּעטענטען, וועלכע די קאַסע איז געצווינגען צו קלאַסיפיצירען און אין יעדען דרינגענדען פאַל, באַמיהט זי זיך מיט אַלע כוחות אַנטקעגנצוקומען.

ה׳ קאַפּלאַן האָט גערעדט גאַנץ קלאָר און אויפריכטיג, אָבער אויך איהם האָט מען פאַרשיט מיט צווישענרופען, און ער האָט געמוזט רעזיגנירען ווייטער צו רעדן.

רעד. הערץ האָט אַרומגערעדט דעם ענין ברייטער. קודם כל האָט ער דערמאָנט די אָפּאָזיציע־רעדנער, וועלכע געדענקען אַליין גוט, אַז די מיסיע פון 15־ער קאַמיטעט באַגרענעצט זיך נישט ביז צו דער שליחות פון פאַרטיילען דאָס געלד פון אַמעריקאַ, לויט די אָנווייזונגען פון דאָרטיגען רעליעף, אַזוי ווי ס׳איז געווען אַמאָהל. מיט ה׳ דאַימאָנט, אַלס אָפיציעלער דעלעגאַט פון ראַדאָמער רעליעף אין ניו־יאָרק, איז געשלאָסן געוואָרן אַ בפירוש׳ער אָבמאַך, אַז אַלע געלדער וואָס וועלען געשיקט ווערען צום ראַדאָמער קאָמיטעט פון 15 ווערען געטיילט אַזוי, אַזוי ווי דער היגער רעליעף פאַרשטעהט פאַר גוט און ציוועקמעסיג. אַזוי־אַרום פאַלט במילא אַוועק די טענה פאַר־וואָס מ׳האָט פאַר די 200 דאָלאַר ווינטער נישט געקויפט קיין קוילען און קאַרטאָפל. צווייטענס האָט דער ניו־יאָרקער רעליעף נישט אָנגעוויזן אַזעלכעס, ווייל ער האָט נישט געקענט אָנווייזען, ווי שוין פריהער דערמאָנט; אויב ס׳איז געקומען אַ בריוו פון אַמעריקאַ איז עס פון אַ זייטיגע פּערזאָהן, וואָס קען אָבער נישט פאַרפליכטען דעם 15־ער קאַמיטעט; צווייטענס איז געווען אַ שווערע אויפגאַבע פאַר 1050 זל. צו מאַכען אַ ווינטער־אַקציע פון קוילען און קאַרטאָפל. עס וואָלט נישט געסטייעט אפילו פאַר אַ דריט חלק פון די נויט־באַדערפטיגע. עס וואָלט געהייסן, אַז אַמעריקאַ גיט די ווינטער־הילף און אין אַזאַ פאַל מוז מען געבען יעדען איינעם וואָס מעלדעט זיך. עס וואָלט געווען אַן אַקציע, נאָך וועלכער ס׳וואָלט אויפגעשטאַנען אַ רעש און אַ געשריי פון הונדערטער וואָס וואָלטען נישט באַקומען; דריטענס האָט מען נישט געטאָרט פאַרגעסן, אַז עס וואָרטען אינסטיטוציעס, וועלכע מען מוז געבען הילף. דאָ זענען דאָ יתומים, זקנים; דאָרט אָרימע קראַנקע און אַ הילפּ׳ס־קאַסע איז אויך דאָ.

וואָס אָנבעטרעפט די 310 דאָלאַר ערב פסח פון די ה״ה ראַדאָמסקי און קעסטענבערג ווייסט מען שוין, אַז פון זיי זענען 110 דאָלאַר געווען באַשטימט פאַר אָרימע אויף יום־טוב. דאָס געלד איז געקומען פּריוואַט און פּריוואַט געטיילט געוואָרן און דאָס האָט מיט׳ן 15־ער קאָמיטעט אַלס גאַנצעס קיין שום געמיינזאַמעס נישט. דער היגער קאָמיטעט האָט געוואָלט צונויפגיסען די 500 דאָלאַר פון ניו־יאָרקער רעליעף מיט 310 דאָלאַר, וואָס זענען געקומען פּריוואַט פון די ה״ה ראַדאָמסקי און קעסטענבערג און ערשט דאַן טיילען, ווי ער געפינט פאַר פּאַסיג און נויטיג. דערביי האָט דער קאָמיטעט זיך אַרויסגעזאָגט קאַטעגאָריש געגען דעם קצבה־סיסטעם פון טיילען נדבות אויף פסח פון דריי ביז 5 זלאָטעס, וואָס נישט בלויז, מ׳קאָן פאַר זיי נישט מאַכען קיין פסח, נאָר מ׳נעמט מענשען און מען שטויסט זיי אַראָב אין תהום פון שנאָרעריי און בעטלעריי. געווען אַ פאָרשלאָג פון דעם קאָמיטעט־מיטגליד ה׳ בושאַצקי, וואָס האָט פאָרגעלעגט די 110 דאָלאַר, וואָס די ה״ה ראַדאָמסקי און קעסטענבערג ווייזען־אָן פאַר אָרימע, אַז דאָס געלד זאָל אַריינגעהן אין דער הילפ׳ס קאַסע אויף ערטיילען הלוואות צו 20 און 25 זל. פאַר בכבוד׳ע און דערביי נישט מאַכען קיין באַזונדערע שוועריגקייטען מיט זשיראַנטען, אפילו גרייט זיין, אויפ׳ן ערגסטען פאַל, היזק צו האָבען די 110 דאָלאַר און אַבי ס׳זאָל געמאַכט ווערען אויף אַנ׳אָנשטענדיגען געזעלשאַפטליכען אופן. דער גאַנצער קאָמיטעט האָט אונטערגעשטיצט דעם ה׳ בושאַצקי און פאַרלאַנגט, אַז די ה״ה רובינשטיין און קוראַווער, אויף וועמענס אַדרעס די 310 דאָלאַר זענען געקומען, אַז זיי זאָלען אויך מסכים זיין און דאַן וועט זיין אַנ׳איינהייטליכע שטעלונג פון גאַנצען קאָמיטעט. אויף וואָס די ה״ה ראַדאָמסקי און קעסטענבערג וואָלטען וואַהרשיינליך ניט געוועהן אָפּאָנירט.

די ה״ה רובינשטיין און קוראַווער האָבען אָבער נישט באַשטאַנען, ווייל זיי זענען געשטאַנען אויפן פאָרמעלען שטאַנדפּונקט, אַז וויבאַלד ס׳איז אָנגעוויזן, מוזען זיי אַזוי אויספיהרען. דאַן האָט דער קאָמיטעט זיך ענטזאָגט אָנטייל צו נעמען אין דער חלוקה פון 310 דאָלאַר. און אויב ס׳איז שפּעטער ענטשטאַנען אַ סכסוך צווישען רווינסקאַ 1 און וויטאָלדאַ 10 מכח די 110 דאָלאַר. איז עס נישט די זאַך פון קאָמיטעט און מ׳קאָן צו איהם קיין פּרעטענזיעס נישט האָבען. דער 15־ער קאָמיטעט פיהרט נישט קיין פּאָליטיק און איז אַבסאָלוט נישט אָנגאַזשירט אויף קיין שום צד, נישט אויף רווינסקאַ און נישט אויף וויטאָלדאַ. אויב זיין זיך־אָרט געפינט זיך אויף וויטאָלדאַ אין לאָקאַל פון שניידער־צעך, איז עס צוליב פאַרמעלע טעמים, וואָס קאָן דערווייל אַנדערש נישט זיין. די לייטונג פון רווינ־

טראגישע אויטא־קאטאסטראפע הינטער ראדאם.

איין יוד דער'הרג'עט, צוויי קריסטען שווער פערוואונדעט.

אויפ'ן ווארשאווער שאסע אין דער נאענט פון פירלצי הינטער ראדאם, איז געשעהן א קאטאסטראפע מיט'ן אויטא פון אייגענטימער פון דעם רעסטאראן אין האטעל פ־אנצוסקי, שניידער.

דער אויטא, וועלכער איז געפאהרען מיט א גרויסע שנעלקייט האט זיך אנגעשטויסען אן א סלופ, וואס שטעהט אין דער זייט אויפ'ן וועג. די פאלגען פון צוזאמענשטויס זענען געווען פאטאלע. איינער פון די פאסאזשירען, דער ראדאמער יודישער איינוואהנער אברהם ראזענבלום, פון טראוגוטא 50, איז דער'הרג'עט געווארען אויפ'ן ארט. די צוויי קריסטליכע פאסאזשירען טאדעאוש פאלקאווסקי פון שווארליקאווסקא 28 און טאדעאוש דלוזשעווסקי פון וואצין האבען בעקומען זעהר שווערע וואונדען.

די פערוואונדעטע האט מען געברענגט אין פוילישען שפיטאל און דעם טויטען קערפער פון ראזענבלומען אין דער טרופיארניע פון שפיטאל.

דער אייגענטימער פון אויטא, שניידער, איז גליקליכערווייזע אבגעראטעוועט געווארען, אבקומענדיק מיט לייכטע וואונדען.

פאליציי פיהרט אנ'אויספארשונג.

„ארענדאווניק" ארויס מיט א ירגזון הלמאי א פוילישער קינא האט געברענגט דעם יודישען פילם „יודעל מיט'ן פידעל".

דער „ארענדאווניק" איז אש להבה אויפ'ן פוילישען קינא „אדריא" הלמאי ער האט געוואגט צו געבען דעם אידישען פילם „יודעל מיט'ן פידעל". סטייטש, ווי איז געהערט געווארען, אז אויפן עקראן פון א פוילישען קינא, זאל זיך בעוויזען א אידישער פילם, מיט יודיש נעזאנג, אין דער יודישער שפראך און דערצו נאך מיט א יודישע חופה, מיט א מצווה־טענצעל, מיט א יודישען בדחן און יודישע כלי־זמרים.

ממש א „סקאנדאל" איבער אלע „סקאנדאלען" אין דער היינטיגער צייט, ווען אנטיסעמיטיזם און יודען־האס איז א היילינע מצווה, א המנ'יטארע זאך, אין א צייט פון היילינען סטראגאן, באיקאט און נאך אזעלכע „גוטע" זאכען פאר יודען, אין א צייט ווען אין זכות פון רשעות און רדיפות געגען די „זשידעס" ווערט מען א גדול און מ'האט שאנסען צו שטייגען מעלה, מעלה — אז אין אזא צייט זאל א פוילישער קינא זיך אזוי „בענארישען", געבענדיג יודען — הגם נישט בחנם, נאר פאר זייער כשר געלד — אזא „שרעקליכע" סאטיספאקציע.

דער „ארענדאווניק" קען דאס נישט שענקען דעם קינא „אדריא", בפרט נאך ווען „יודעל מיט'ן פידעל" האט ער גע־געבען אין די אווענד־סעאנסען אויך.

ס'איז „הימעל עפען דיך": א יודישער פילם, א לויטער יודיש פובליקום, און א פוילישער קינא. ווי איז דאס געהערט געווארען?

ווען דער „ארענדאווניק" ווייסט נאך, אז ס'זענען פונדעסטוועגען געווען קריסטען, וואס זענען געקומען אין קינא אריין זעהן דאס יודישע בילד, וואס איז זיי אגב וואוילגעפעלן — דא וואלט ער שוין גאר ארויס פון די כלים און ווער ווייסט, צי ער וואלט נישט געלעגט אין חרם אריין דעם „אדריא" פאר „מגייר" זיין נישט־יודען.

מאלע פיקאן מיט איהר יודישען אנסאמבל האבען איהם געהערט, דעם „ארענדאווניק", ווי המן דעם גרעגער. גראד האבען זיי זיך געפיהלט אויסגעצייכענט גוט און זיך ארומשפאצירט מיט גרויס רחבה אויפ'ן עקראן פון „אדריא" אויך די דירעקציע פון זעלבען פוילישען קינא, זענען קנאפ־וואס נתפעל געווארען פון „ארענדאווניק'ס" היילינען גרימצארען. א בעוויז, אז נאך היינט א גאנצע וואך געהט נאך אלץ אינאיינעם „יודעל מיט'ן פידעל" און אין קינא „אדריא" איז לעבעדיג און לוסטיק. מען זינגט און מען שפילט און מען טאנצט אויף יודישע שמחות.

אפנים „יודעל מיט'ן פידעל" האט אבגעשפילט א נישט־קשה'דיג פדיון לכבוד דער קאסע פון דעם דירעקציע. עס האט איהר גוט געשמעקט דער יודישער פילם מיט די גערריכטע „אגאנקעס" ביי דער קאסע, פיעל, פיעל בעסער פון יענע פילמען, פון וועלכע ס'איז גלייכער נישט צו רעדען.

ביזנעס — זאגט מען אין אמעריקא — איז בעסער אלעס, אפילו פאר'ן „ארענדאווניק". אדער ווי זאגט מען ביי אונז: „טו מוב א יא ודרוב".

ארומגעפאהרענע איבער די קליינע שטעדטלעך און געברענגט לעבעדיגע סחורה פאר זייער מלינה.

אויף דער שפיטאלנא גאס נומ. 6 האט זיך געפינען א געהיים „פריילעך" הייזעל, אין וועלכען ס'האט געהערשט א געוויסע אסתר גרינגער צוזאמען מיט איהר „פשיאטשעל" און „אפיעקון" מלך זיידענבערג.

דאס דאזיגע פארל איז ארומגעפאהרען אין די קליינע שטעדטלעך פון דער אומגעגענד און דארט „אנגאזשירט" מיידלעך פאר זייער נעסט. די גויט, וואס הערשט אין די קליינע שטעדטלעך האט זיי פארגרינגערט צו פערפיהרען די יונגע מיידלעך, וועלכע זיי האבען שפעטער געצווינגען צו טרייבען אנ'אויסגעלאסטן לעבען. אין דעם הייזעל זענען די מיידלעך געוואָרען אויסגענוצט אויף אנ'אכזריות'דיגן אופן פון זייערע „ברויטגעבער". ווען איינע פון זיי האט געפרובט צו פראטעסטירען, האט זי געקריגען געשלאגען מכות־רצח פון די „בעלי בתים". איבערהויפט האט זיך אין קאטעוועז אויסגעצייכענט זיידענבערג. ענדליך האבען זיך די פערפיהרטע מיידלעך צעבונטעוועט און וועגען אלעם האבען זיי געמאלדען דער פראקוראטור. ס'איז פערפירט געווארען אנ'אויספארשונג וועלכע האט אויפגעדעקט דעם גאנצען קויט פון דער מלינה.

דאס אלפאנסען־פארל האט מען געשטעלט פארן גרינעם טיש, וואו געגען זיי זענען ארויפגעטרעטען אלס עדות זייערע אייגענע קרבנות, די געליטענע יונגע מיידלעך.

אסתר גרינגער איז פערורטיילט געווארען אויף צוויי יאהר תפיסה און זיידענבערג אויף א יאהר מיט פערלירען די בירגער־רעכט אויף 5 יאהר.

• • •

אזעלכע נעסטען זענען ווירקליך א פלאג פאר דער געזעלשאפט, ווייל זיי פערשפרייטען אנשטעקענדע קראנקהייטען. צוזאמען מיט'ן וואוקס פון דער אפענער און געהיימער פראסטיטוציע, שטייגט אויך דער וואוקס פון די וועגערישע קראנקהייטען.

אויף איינע פון די לעצטע זיצונגען פון שטאדט־ראט, איז מען געווארען אויפמערקזאם אויפן פאקט, וואס דער בודזשעט פון דער עפענטליכער געזונטהייטס־אבטיילונג ביים מאגיסטראט, איז בעדייטענד בעלאסטעט מיט קאסטען אויף קליניש'ע היילונג פון וועגערישע קראנקע מיידלעך.

און וויפיעל זענען פאראן אזעלכע, וועלכע, טרייבענדיג זנות אין געהיים, מיידען אויס דאס אויג פון דאקטוירים און זייהען אזוי־ארום אנ'עפידעמיע.

סקא ווייסט אויך דערפון און זי האט נים געברויכט מאכען קיין רעש אויף א ספעציעלער פערזאמלונג און מאכען א משפט איבער'ן 15־ער קאמיטעט. איהרע טענות ותבועות מכח דעם שאדען פאר'ן פרעסטיזש און מיטגלידער־אבפלוס פון איהר ארגאניזאציע וואס ווערט אונדירעקט פעראורזאכט צוליב דער קאסע. — ווענען דעם האט זי געקענט זיך שריפטליך ווענדען צום קאמיטעט. אויסמישען דריי זאכען, קויהלען — קארטאפעל, הלוואות און פסח־שטיצע און אלץ וואָרפען אויפ'ן קאמיטעט — דאס איז נישט קיין ריכטיגע האנדלונג און שאפט נישט מעהר ווי א בלאס אין די מוחות, וואס האט דעם ציעל צו פערפיהרען א קאמף מיט'ן צחייסען צד אויף וויטאלדא 10, אין וועלכען מען טאר נישט אריינציהען דעם 15־ער קאמיטעט ווייל עס קען נאר שאדען ברענגען אין אמעריקא ביי די ראדאמער לאנדסלייט און אויך אין ראדאם גופא.

נאך דער אויספיהרליכער בעלויכטונג פון רעד. הערץ, וואלט דער גאנצער ענין אפשר אויפגעקלערט געווארען. איז אבער ארויס דער ה' דיזענהויז, וועלכער האט זיך פערמאסטען אויף א שארפע קריטיק געגען שניידער־צעך אויף וויטאלדא 10 און אין איינוועגס אויך פערבראקט דעם 15־ער קאמיטעט, הגמען ער האט אויך נישט געשוינט און דער עולם איז געווארען ווידער „רעוואלוציאנעריש" געשטימט.

די פערזאמלונג האט זיך פערענדיגט מיט א רעזאלוציע, אין וועלכע דער 15־ער קאמיטעט ווערט אויפגעפאדערט צו ענדערען זיין זיץ־ארט אויף א נייטראלען באדען.

• • •

צום סוף א פאר ווערטער צו דער לייטונג פון רוזשיגסקא 1.

עס איז אונפערשטענדליך, ווען ס'קומען מענשען און ווילען געבען ערקלערונגען אויף געשטעלטע פראגען און זיי פערהאלטען זיך קארעקט, ענטפערענדיק לאגיש, קלאר און זאכליך — פארוואס קומט זיי צושטערען מיט כסדר'דיגע צווישענרופען און נישט לאזען ענדיגען זייער ווארט? געהען דאך די האנדוועדקער אן אלס דעמאקראטען, היינט ווי קען זיין דענקבאר צו אנווענדען א טאקטיק, וואס איז אין סתירה צו דעמאקראטישקייט? געוויס, זענען מיר נישט חושד, אז די לייטונג גופא האט געמאכט די צווישענרופען. אבער ס'איז פונדעסטוועגען געווען דער חוב איהרער שארף צו רעאגירען און מעגליך מאכען, אז די פארשטעהער פון 15־ער קאמיטעט זאלען פארטזעצען זייערע רעדעס ביז'ן סוף.

יא, א צווישענרוף איז דערלאזבאר, גאר דאן, ווען ער פאדערט א ענטפערט אויף א פראגע, אבער קיינמאהל נישט דאן, ווען ער האט די טענדענץ יענעם צו שטערען און נישט לאזן בכלל רעדען.

• • •

ווי עס שטעלט זיך ארויס פון לעצטן בריעף, וואס איז געקומען די טעג פון ראדאמער רעליעף אין ניו־יארק, זענען די 310 דאלאר, וואס די ה"ה ראדאמסקי און קעסטענבערג האבען געשיקט, אויך געווען רעליעף געלדער און נישט פריוואט און דער ראדאמער קאמיטעט פון 15 האט געהאט דאס פולע רעכט צו דיספאנירען דערמיט פונקט ווי מיט די 500 דאלאר, וואס זענען געשיקט דירעקט פון רעליעף אין ניו־יארק. אבער דאס איז א בעזונדער קאפיטעל און דוקא אנ'אינטערעסאנטס צו וואס מיר וועלען זיך נאך וואהרשיינליך אומקעהרען.

ספארט.

„גוויאזדא — הפועל"

3:1 (0:1)

שבת איז אויפ'ן ספארט־פלאץ פון ר. ק. ס. אין אלטן גארטן אין ראדאם פארגעקומען אנ'אינטערעסאנטער פוטבאל־מעטש וועגען אריינגעהן אין קלאס ב. פון ראדאמער פאדאקרענג, צווישען די 2 יודישע פוטבאל־מאנשאפטן ק. ס. „גוויאזדא" און הפועל.

אין דער ערשטער העלפט האט הפועל גשפיעלט שעהנער פון „גוויאזדא" און האט געהאט אנ'איבערוואג איבער הפועל האט אבער נים מעהר געקענט שיסען ווי איין גאל דורך זילבערבערגען. נאך דער פויזע האט זיך „גוויאזדא" גענומען בעסער צו דער ארבייט און געשאסען זעהר שעהנע 3 גאלען. דורך זאלצבערג 2 און דורך אייזענבערגען 1 גאל. „גוויאזדא" האט נים אויסגענוצט קיין שטראף־שאס (קארני זשוט) מיט וועלכען זי האט געקענט געפונען מיט 4:1. זי האט געפינען דעם מעטש מיט 3:1, און ממילא 2 גינסטיגע פונקטען אריינצובעקומען זיך אין קלאס „ב"

דאס שפילען איז נישט געשטאנען אויף קיין הויכען ניווא. די ארדנונג אויף דעם ספארט־פלאץ א פאשאלע.

ריכטער — ה' פיעטזשיקאווסקי

„ר. ק. ס. — יוטשניא"

3:1 (1:0)

זונטאג איז אויף דעם ספארט־פלאץ פון ר. ק. ס. פארגעקומען א פריינדשאפט־מעטש צווישען ר. ק. ס. און „יוטשניא", וועלכער האט זיך פערענדיגט מיט דעם נצחון פון ר. ק. ס. מיט'ן רעזולטאט פון 3:1 ביז דער פויזע 1:0 פאר ר. ק. ס. האבען די גאלען געשאסען: פיאסעק, זיבעק און סטעמפיען, און דעם איינציגען גאל פאר דער אידישער מאנשאפט „יוטשניא", האט געשאסען גאלרפארב. אר.

אנגערעדט דער דינסט צו ערמארדען די שוויגער

פריהער זיך איבערגע'צלמ'ט און אבגעדאווענט.

אין סקארזשיסק איז דעם 15 פאושדזשערניק אויסגעפיהרט געווארען א מארד איבער דער 60-יעהריגע פרוי קלעמענטינא מיכאלסקא, א מוטער פון ארטיגען דאקטאר.

דער בעסטיאלער מארד האט דאן אויפגערודערט גאנץ סקארזשיסק און די אומגעגענד, ארויסרופענדיג פערשידענע השערות. ס'איז געגאנגען א קלאנג אז דעם מארד האבען אויסגעפיהרט באנדיטען, וועלכע האבען צוגערויבט א גרעסערע סומע געלד און קאסטבארע חפצים. די פאליציי, חושד-זייענדיג, אז די מערדער האבען נעקענט שטעהן אין א קאנטאקט מיט עמיצען פון די שכנ-מענשען, האט ארעסטירט די דיענסט פון דאקטאר, די 20-יעהריגע יוזעפא בוגייסקא.

די הויז-דינערין האט אין אנפאנג פעסטגעשטעלט, אז דאס איז געווען אנ'אמת'ער באנדיטען-אנפאל, נאר אז ס'זענען אוועק דריי טעג, האט זי אין גאנג פון דער אויספארשונג זיך מודה געווען, אז דאס האט זי ערמארדערט די אלטיטשקע.

די בוגייסקא, א פסיכיש-איינגעבראכענע, האט אין א ספאזמאטיש געוויין ערקלערט אין דער פאליציי, אז צום אויספיהרן דעם מארד, האט זי אנגערעדט איהר איינענע מאדאם, די פרוי פון דאקטאר, וואנדא מיכאלסקא, וועלכע האט געוואלט פטור ווערן פון דער דורך איהר פערהאסמער שוויגער.

ווי די בוגייסקא האט דערציילט, האט די ברויט-געבערין איהרע, לאנג אין איהר אריינגערעדט זי זאל בעגעהן דעם מארד, זאגענדיג:

– זאל זיך יוזשע איבער'צלמ'ען, רופען צו הילף די מאטקא באסקא און ראנביע מיט'ן גאנצען כח...

די בוגייסקא האט געטוהן אזוי, ווי איהר מאדאם האט איהר געהייסען: איבערגע'צלמ'ט זיך, אבגעדאווענט, אוועק דערנאך אין א קאמער פון שכנים וואו זי האט ארויסגע'גנב'עט א האק און שפעטער אריין שטיל אין צימער וואו ס'איז געשלאפען די אלטיטשקע, דערלאנגענדיג איהר עטליכע שרעקליכע קלעפ איבער'ן קאפ. אויסגעפיהרט דאס שטיקעל ארבייט, האט די בוגייסקא צוריק געטראגען די האק אין קאמערעל אריין,

די פערבלוטיגטע קליידער האט די מערדערין בעהאלטען אינטער'ן אויבען, צוזאמען מיט דער שפאקולקע מיט ווערטפולע זאכען, וואס זי האט צוגענומען ביי דער ערמארדעטער, לויט דער „פאלעצעניע" פון דער דאקטאראווע מיכאלסקא.

נאכ'ן אויסהערען אזעלכע ערקלערונגען האט די געריכטליכע אויספארשונגס-מאכט פעראָרדענט צו ארעסטירען די דאקטאראווא.

היינטיגע וואך, מאנטאג, איז די דאקטאראווא מיכאלסקא צוזאמען מיט איהר דיענסט בוגייסקא געזעסען אויף דער בעשולדיגונג'ס-באנק פון ראדאמער קרייז-געריכט. מחמת דעם, וואס די געריכט'ס-פערהאנדלונג האט ענטהאלטען א רייהע דראסטישע מאמענטען פון פריוואטען לעבען פון דער פרוי מיכאלסקא איז דער פראצעס בעטראכט געווארען ביי פערמאכטע טהירען.

דער פרוי מיכאלסקא און בוגייסקא האבען פערטיידיגט צוויי אדוואקאטען בידזשיצקי, און וואשילעווסקי.

500 דאלאר פון ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק.

חוה"מ פסח איז דערהאלטען געווארען 500 דאלאר פון ראדאמער רעליעף-קאמיטעט אין ניו-יארק, דאס געלד איז געשיקט געווארען אויפ'ן אדרעס פון די ה"ה מ. רובינשטיין, קוראווער און בושאצקי, וועלכע האבען צוזאמען און מיט דער איינשטימיגער הסכמה פון גאנצען 15-ער קאמיטעט, וואס איז בעשטימט געווארען דורך אמעריקא – פערטיילט אויף פאלגענדע צוועקען:

400 דאלאר פאר דער הילפ'ס-קאסע; 30 דאלאר לינת הצדק; 30 דאלאר פאר „טאז" און 40 דאלאר זענען בעדעקט געווארען חובות פאר'ן ניו-יארקער רעליעף און אנדערע אויסגאבען.

באלד ווי די הילפס קאסע האט דערהאלטען די 400 דאלאר, זענען ארויסגעגעבען געווארען בערך 60 הלוואות אין פערשידענע סומעס פאר בכבודיגע מענשען, נויטבעדערפטיגע, פון פערשידענע קלאסען.

יעדען אווענר א גאנצען חול המועד איז געווען אין דער הילפ'ס-קאסע א גרויסע בעוועגונג פון מענשען וואס האבען זיך ערשט אויפגעגעבען און פון אזעלכע, וואס האבען שוין געהאט פריהער אריינגעטראגען דעקלאראציעס אויף הלוואות. א גרויסער טייל פון זיי איז ערלעדיגט געווארען און די הלוואות, הגם בעשיידענע, זענען געווען פאר זיי א רעטונג.

דער יודישער האנדווערקער אין ראדאם ארגאניזירט זיך

פרייטאג דעם 2-טען אפריל (שביעי של פסח) איז פארגעקומען אין לאקאל פון יודישען האנדווערקער-פערבאנד, א גרויסע ווערביר-פארזאמלונג געווידמעט דער אנגעהויבענער ווערביר-אקציע צווישען די יודישע האנדווערקער אין ראדאם.

ביי אנ'איבערגעפילטען זאל עפענט דער פארזיצער גימפעל די פערזאמלונג און דאס ערשטע ווארט באקומט ה' ב. זילבערשטרום, וועלכער רעפערירט וועגען די אויפגאבען פון יודישע האנדווערקער אין איצטיגען מאמענט. ער גיט אנ'איבערבליק איבער די הויפט-אויפ-

קאמוניקאט.

גאבען פון די יודישע פאלקס-מאסען בכלל און די האנדווערקער בפרט, און קומט צום אויספיהר, אז די יודישע האנדווערקער דארפען זיך שטיצען גאר אויף דעמאקראטיע. צום סוף רופט דער רעדנער אלע בעלי-מלאכות צו ארגאניזירען זיך אונטער די פאן פון דעם האנדווערקער-פערבאנד.

וועגען דער פראגע פון די אמעריקאנער הילפ'ס-געלדער טרעט ארויס מיט א גרעסערער-באשולדינגונג'ס רעדע דער פארזיצער פון האנדווערקער-פערבאנד ה' גימפעל. באזונדערס גרייפט דער רעדנער אן די הילפ'ס-קאסע, וועלכע איז אינס איצטיגען מאמענט פארהאנדעלט געווארן אין א שניידערש-קאסע און איז ארונטער געפאלען אונטער די השפעה פון א געוויסען קרייז מענטשען וועלכע זיי איז פרעמד די נויטען פון די פאלק'ס-מענטשען.

עס רעדען נאך די ה"ה מילנרוים, איידעלבוים און אנדערע, און עס בעקומט א ווארט רעדאקטאר הערץ, וועלכע גיט אן א ברייטערע ערקלערונג וועגען דער טעטיגקייט פון 15-ער קאמיטעט און ווייזט אן, אז דער קאמיטעט האט געהאנדעלט אין הסכם און לויט די בעשלוסען פון אמעריקאנער רעליעף און ער האפט אז דער 15-ער קאמיטעט וועט ווייטער האנדלען אין די אינטערעסען פאר דער ארימער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם.

צום סוף ווערען איינשטימיג אנגענומען פאלגענדע רעזאלוציעס:

1) די האנדווערקער-פערזאמלונג, וועלכע איז פארגעקומען פרייטאג דעם 2/IV אויסהערענדיג די ארויסגעזאגטע מיינונג איבער דער ארגאניזירונג פון דער האנט. בעוועגונג, שטעלט פעסט, אז דער איינציגער אויסוועג, בכדי צו דערהאלטען די גאנצקייט פון דער ארגאניזאציע איז נויטיק, אז אלע האנדוו. זאלען זיך אונטערווארפען די באשלוסען פון די האנדווערקער-אינסטאנצען.

2) די האנדווערקער פארז. פאראורטיילט שארף די אלע וועלכע ווילען צעברעכען די גאנצקייט פון דער האנדווערקער-ארגאניזאציע.

די האנדווערקער-פערזאמלונג פראטעסטירט געגען די יעניגע, וועלכע ווילען אונטער פארשידענע מאסקעס און פירמעס, ווערען די אומגעבעטענע אפוטרופסים פון די יודישע האנדווערקער אין ראדאם.

3) די האנדוו. פערז. פאדערט אויף דעם רעליעף-קאמיטעט אין ראדאם, אז די ערשטע אויפגאבע איז, דאס אין די נאנסטע טעג זאל זיך דער רעליעף-קאמיטעט און די הילפ'ס קאסע גישט געפונען זיך אין לאקאל פון שניידער-צעך און אזוי ארום בעווייזען די אביעקטיוויטעט אין זיינע האנדלונגען.

4) די האנדווערקער פארז. פאדערט אז אין ראדאמער רעליעף קאמיטעט ווי אויך אין דער אלגעמיינער הילפ'ס קאסע זאלען זיין פארטרעטען פארשטעהער פון יודישען האנדווערקער-פערבאנד.

נאכ'ן אננעמען די רעזאלוציעס שליסט פארזיצער נימפעל די פערזאמלונג און מעלדעט, אז אין קורצען וועט פארקומען נאך א פערז. געווידמעט די ווערביר-אקציע, מיט דער בעטייליגונג פון א פארשטעהער פון דער צענטראלע.

גרויסער געשאנק פון א לאדזער אינדוסטריעלער פאר'ן שפיטאל.

שביעי של פסח האט דער פרעזעס מרדכי דען דערהאלטען א דעפעשע פון ה' פיאטר בעקערמאן אין אטוואצק, ער זאל קומען אהין באלד נאך יום-טוב, זונטאג, וועגען דעם ענין וועש פאר'ן יודישען שפיטאל.

עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז אין זעלבען סאנאטאריום, וואו דער ה' בעקערמאן וואהנט, האט אויך פערברענגט יום-טוב אנ'אנגעזעהענע פערזענליכקייט פון דער פירמע פאזנאנסקי אין לאדז, וועמען ה' בעקערמאן האט בעאיינפלוסט ער זאל דאס שפיטאל ארויסהעלפען מיט וועש.

דאס שפיטאל ברויך וועש פאר אנ'ערך 6000 זל. דער פארשטעהער פון דער פירמע פאזנאנסקי האט זיך מתחייב געווען די גאנצע וועש-בעדערפנישען פאר'ן שפיטאל צו בעזארגען פאר א סכום פון 1500 זל. ד"ה פשוט א נדבה איבער 4000 זל.

אזוי-ארום האט די אימפרעזע פון דער פורים-נאכט, וועלכע האט אריינגעטראגען דיינע הכנסה קנאפע 1400 זל. הירקליך בעשאפען די וועש פארן שפיטאל.

ס'איז כדאי אנצוווייזען אויף דער זעלטענער איבערגעגעבענהייט און זארג, מצד אונזער חשוב'ען בן-עיר ה' פיאטר בעקערמאן, וועלכער שטרעבט אונאויסהערליך, צו זעהן דאס יודישע שפיטאל אויף דער נעהעריגער מדרגה.

נאך דער ענדגילטיגער ערלעדיגונג וועט אונזער צייטונג ברענגען גענויע פרטים וועגען דעם לאדזער נדבן און אלע איינצעלהייטען פון איינקויף.

לוסטראציע פון נייעם גמינע-בודזשעט.

אין גמינע איז היינטיגע וואך פארגעקומען א לוסטראציע דורך דעם רעפערענט פון דער סטאראסטווא, ה' פיעשכאלסקי, איבער'ן גמינע בודזשעט אויפ'ן יאהר 1937.

דער בודזשעט ווערט שוין די נעכסטע טעג איבערגעשיקט קיין קיעלץ אין דער וואיעוואודסטווא צום בעשטעטיגען.

בעריכט'ס-טעטיגקייט פון דער געזעלש. הינוך-ילדים

אויף פסח האט די פערוואלטונג פון דער געזעלשאפט חינוך-ילדים איינגעטיילט צווישען די ארימע קינדער, וואס ווערען דורך איהר ערצויגען פאלגענדע זאכען:

60 פאר שיך, 60 פאר זאקען, 60 העמדלעך און 60 שטיקלעך זייף.

די קינדער בעקומען א חוץ לעהרע און וארגפעלטיגע אויפזיכט, אויך גוטע מיטאגען, קליידונג און ווארימע וועש.

אויף זומער שטרעבט די פערוואלטונג צו קענען אוועקשיקען די קינדער אויף א קאלאניע, וואו זיי זאלען קענען געניסען פון געזונטע און פרישע לופט און זי האפט, אז דערצו וועט זי בעקומען שטיצע אזוי פון ווארשא און אויך פון אמעריקא.

Jakób Gurfinkiel Estera Goldberg

ZARĘCZENI

Radom w Kwietniu 1937 r.

ברכת מז"ט לידידנו

יעקב גורפנקל לאירושיו עם הכלה אסתר גולדברג

תהי' נא דרך חייהם מצלחת

אפרים שטינמן,
נחמן בורנשטיין.

יעקב!

צו דיינע תנאים

מיט פרל. אסתר גאָלדבערג

אונזערע האַרציגסטע וואונשען
לויט אייערע פערלאנגען

חברים: הערשעל ראָזענשטיין
יעקב גראָספעלד
ישראל זיסקינד עם פרוי
מרדכי גערטנער

צו דער פערלאָבונג

פון ה' יעקב גורפינקעל מיט פר. אסתר גאָלדבערג

ווינשען מיר א האַרציגען מז"ט
און אַ גליקליכע צוקונפט

ראַט, פערוואַלטונג און פערסאנאַל

פון דער קאסע=קרעדיט, פאר סוחרים און אינדוסט.
(זשעראָמסקי 17)

עס ווערט פּראָקלאַמירט אַ קרן=היסוד=אַקציע אין ראַדאָם.

היינטיגען שבת פּראָקלאַמירט דער קרן-היסוד די היי-יעריגע אַקציע אין אונזער שטאָדט. צו דעם צוועק האָט די קרן-היסוד-צענטראַלע אין וואַרשאַ דע-לעגירט קיין ראַדאָם די חשוב'ע פּאַר-שטעהער ה"ה דיר. מ. הינדעס און רעד. נ. גערבאָווסקי.

שבת האַלב 2 נ. מ. קומט פאָר אין זאַהל פון טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" אַ גראַנדיעזע ארץ ישראל-אַקאַדעמיע מיט דער באַטייליגונג פון די חשוב'ע געסט וועלכע וועלען רעפערירען א. ד. ט. „ווען אַ פאָלק בויט זיין לאַנד".

אין זעלבען אָוונט 8 אזייגער אָר-דענט איין דער פעראייניגטער קרן-היסוד-קאָמיטעט אין ראַדאָם א טיי - אָוונט לכבוד די חשוב'ע געסט דיר. מ. הינדעס און רעד. נ. גערבאָווסקי.

דער טיי-אָוונט קומט פאָר אין פּרעכ-טיגען לאָקאַל פון דער אַלג. ציוניסטי-שער אָרג. טראַוגוטטאַ 55.

פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג
אין שניידער-צעך וויטאַלדאַ 10

(קאָמוניקאַט)

אין צוזאַמענהאַנג מיט די נייע סטאַ-טוטען איז פאָרגעקומען אין שניידער-צעך אַן'אַלגעמיינע פערזאַמלונג מיט פאָלגענדען טאָג - אָרדנונג:

טעטיגקייטס-באַריכט, קאַסע-באַריכט, וואַהלען פון א נייע פערוואַלטונג און פרייע פאָרשלאָגען.

די פערזאַמלונג האָט געעפענט ה' משה רובינשטיין אין דאַן האָבען אָבגע-געבען באַריכטען אזוי פון דער טעטיגקייט ביז אַהער און אַזוי פון קאַסע-צושטאַנד, די ה"ה באָרמייסטער און שניידער. וואָס די גאַנצע פערזאַמ-לונג האָט אויפגענומען מיט אנערקענונג.

עס איז איינשטימיג אויסגעוועלט גע-וואָרען אלס סטאַרשי דעם ה' מ. רובינ-שטיין, אַלס וויצע-סטאַרשי דעם ה' יצחק שניידער.

אין דער פערוואַלטונג זענען געוועהלט געוואָרען די ה"ה מ. באָרמייסטער, נ. בליכער, מ. וואַרשאוער, מאַנדעלבוים, מ. אָפּאַטאָווסקי, פרוי האַנאָווער. אַלס פער-טרעטער די ה"ה, שולדמאַן, קרול, פרוי מילער, גאָלדשטיין, י. זעגמאַן.

אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע זענען געוועהלט געוואָרען די ה"ה: שלמה פישמאַן, צמח בוימאַן און פסח ווייס-באָרד.

שיעד'ס-געריכט: בליכער, שניידער, ווייסבאָרד, ש. פישמאַן, צ. בוימאַן, פוי-טערמאַן, וואַרשאוער, באָרמייסטער.

אין די פרייע פאָרשלאָגן איז געוואָרען באַהאַנדעלט די לעצטע אלגעמיינע פער-זאַמלונג פון שביעי של פסח אויף רווינסקאַ 1.

דורך אַלע רעדנער איז שאַרף געטאַ-דעלט געוואָרען די טאַקטיק און די ניט - געזעלשאַפטליכע אויפפיהרונג פון דער אַנפיהרערשאַפט פון רווינסקאַ 1. אויף אונזער גרויסע פערזאַמלונג זענען אַלע רעדנער געקומען צום אויספיהר, אַז אַ ווירדיגער ענטפער אויף די אַלע אומ-גלימפערטע אַנפאַלען אויף אונזער אַדי-רעס וועט קומען אַ פערדאָפּעלטע טע-טיגקייט און א פיעל - פאַכיגער וואוקס לטובת דער ענטוויקלונג פון אונזער פעראיין. גלייכצייטיג וועט דער גאַנצער ענין און די ניט קאָנסעקווענטע האַנ-דלונג פון רווינסקאַ 1 באַלויכטן ווערען אין צענטראַלען האַנדווערקער-פערבאַנד אין וואַרשאַ דורך אונזער מיטגליד און פאָרשטעהער אין צענטראַל, ה' באָרמייסטער.

באַשקאַ „ניע דאי שען" געשטאָרבען.

ווער האָט זי ניט געקענט און וועמען האָט זי ניט געקענט. ניט געווען די שטוב זי זאָל ניט מאַכען קיין וויזיט. איבערהויפּט האָט זי פערקעהרט ביי די הויכע און גרויסע לייט. אין מאַגיסטראַט, אין גמינע, ביים פּרעזירענט און וויצע-פּרעזידענט, ביי אַלע יודישע דאָקטוירער, דאַזורעס, און קהל'שע טהוער. אומעטום איז זי געקומען ווינטשעווען אויף יום-טוב און דערביי זיך באַקלאָגט, אַז מ'זאָל איהר העלפען, ווייל מ'האָט איהר אַנ'עולה געטוהן. ניט פערשטענדליך זע-נען געווען איהרע רייד, אָבער יעדער וואָס האָט זיך צו איהר צוגעהערט, האָט געהאָט אויף איהר מיטלייד, פיהלענדיג, אַז ביי איהר ניט גאַנצען קלאָרען פערשטאַנד, רעדט זי דאָך טייל-ווייז צו דער זאַך און עס שרייט ארויס פון איהר אָנגעביטערט האַרץ אַ „קושיוו-דע". זי האָט ניט געוויינט, ניט גע-קרעכצט, נאָר דוקא נעשמייכעלט ווען זי האָט דערציילט וועגען איהר פּיין. זי האָט זיך געבעטען: מענשען נעמט זיך אָב פאַר מיר, מ'האָט מיר שלעכטס געטוהן. זי איז אויך געקומען אין די געריכטען מ אָ ה נ ע ן גערעכטיג-קייט. מ'האָט זי ניט פערשטאַנען. זי האָט דאָרט קיינעם ניט איינגעקלאָגט, ניט דערלאַנגט קיין ביטע, נאָר אליין געשטאַנען און גערעדט אָהן אַ צוזאַמענ-האַנג פון געדאַנקען און אָהן אַ סדר פון די ווערטער. מ'האָט איהר ניט געש-טערט און די ריכטער האָבען זי אויסגעהערט.

שפּעטער האָט זי זיך אויפגעהערט צו זשאַלעווען און אַלע גרויסע לייט פער-בעטען אויף איהר חתונה, וואָס וועט פאָרקומען מיט גרויס פּאַראַד, אָנזאָגענ-דיג איהר אדרעס, וואו איהר „האָכצייט" וועט פאָרקומען. לעצטענס האָט זי גע-האַלטען „רעדעס" אין די גאַסען. אין די זונטאָג'ס און חנא-טעג, ווען די גאַסען זענען פיעל פון א פערשידענאַר-טיגען פובליקום, איז זי געלאָפען און געשריגען אויף פויליש און יודיש: מענ-שען פון איין גאָט און ברידער פון איין טאַטען. זאָל זיין שלום און וואויל פאר אַלע. זי פלעגט זיך אויך ארויסכאַ-פען אויף אַ באַלקאָן און אויסרופען: שאַנאָווני סלוכאַטשע, אי סלוכאַטשקי. דאָ רעדט באַשאַ ניע דיי שען. הערט אויס מענשען דורכ'ן ראַדיאָ א מאָווא באַלקאָניטשנאַ.

א סך האָבען געלאכט, אָבער קיינער האָט זי ניט געטשעפעט. די לעצטע צייט האָט מען באַשקאַ ניט געזעהען. זי האָט זיך פערקילט און היינטיגע וואָך איז זי געשטאָרבען. א סך מענשען זענען געקומען צו איהר לויה און אַלע האָבען זי בעדויערט. א גרעסערע צאָהל דראָזשקעס זענען ארויסגעפאָהרען אויפ'ן בית-עולם, און די וואָס האָבען נישט געוואוסט, האָבען זיך ערשט ערפאָהרען, אז באַשקע האָט געשטאַמט פון אַ שעהנע משפחה.

באַשקע איז משוגע געוואָרען נאָכדעם ווי ס'איז איהר פערברענט געוואָרען א קינד, א מיידעלע פון 8 יאהר. זי איז ניט געווען אזוי ווי אַלע משוגעים. זי איז געווען אנשטענדיג, איידעל און אריסטאָקראַטיש אין איהר משוגעת. גע-שוינט אפילו קליינע קינדער און גרויס דרך-ארץ ארויסגעוויזען פאר מענשען. איין „מזל" האָט זי געהאָט וואָס מ'האָט איהר געלאָזט צורוה. מ'האָט זיך ניט געריצט מיט איהר און מענשען האָבען איהר אויסגעהערט און גערעדט מיט איהר. אפילו די קליינע ווייסע חבורה'-ניקעס זענען איהר ניט נאָכגעלאָפען, ווי נאָך אַנדערע משוגעים. זיי האָבען איהר געשוינט, ווייל זיי האָבען געהאַט רחמנות אויף איהר וואָס ס'איז איהר א קינד פערברענט געוואָרען.

נאָכ'ן טויט זאָגט מען, איז געווען א י ה ר צ וו א ה, אז די הויכע און גרויסע לייט זאָלען קומען צו איהר לויה, אויב זי האָט ניט געהאָט קיין זכות זיי זאָלען קומען אויף איהר חתונה.

זי איז געווען א טאָג-טעגליכער גאַסט אין אונזער רעדאַקציע. געבעטען וחמים מ'זאָל איהר געבען א גראַטולאַציע און א מודעה, אז זי פערבעט די גאַנצע שטאָדט מיט אַלע גרויסע לייט אויף איהר חתונה. אזוי ווי א גראַטולאַציע האָט מען איהר ניט געקענט דריקען גיבען מיר איהר יעצט דעם דאָזיגען נעקראָלאָג.

זאָל זי ליגען רוהיג אין קבר די „ראדיאָ-ספּיקערין" פון די „מאָוואָ באַל-קאָניטשנאָ" פאר איהר פּיין און יסורים, וואָס דאָס לעבען האָט איהר פערשאַפט.

ענדערונגען און קאָנסעקווענצען.

נעכטען איז אין דער יודישער גמינע דערהאַלטען געוואָרען א מעלדונג, פון דער סטאַראָסטוואָ, אז אויפ'ן אָרט פונ'ם דאָזאָר ה' ש. ח. באַרקאָוויטש קומט אין באַטראַכט די קאַנדידאַטור פון ד"ר גאָלדבלום; אז דער סעקרעטאַר ה' בלומאַן איז מחויב איינצוקלאָגען אין געריכט דעם ה' א. ווייסמאַן, וועלכער האָט איהם פאָרגעוואָרפען אין צונעמען 300 זל. פון פּשיטיקער געלד און, אז די גמינע ברויך אויך צוציהען צו פער-אַנטוואָרטליכקייט דעם ה' ווייסמאַן פאר שטערען די רוה אין דער גמינע.

די אַלע שינויים און קאָנסעקווענצען זענען א פועל-יוצא פון דעם קאָנקורענץ קאַמף ארום דער פסח קיך, צווישען די ה"ה א. חייכמאַן און מ. וואָורקע.

KINO APOLLO

ביז זונטאג איינש.
דער שטארקסטער פוילישער פילם

Ordynat Michorowski

DALSZE DZIEJE BOHATERÓW FILMU TRĘDOWATA

אין די הויפט-ראל
בארשטשעווסקא, בראדניעוויטש,
יונאשא סטעמפאווסקי

KINO APOLLO

שבת 3 אז. זונטאג 12 און 1[54]

OSTATNI MOHIKANIN

פון מאנטאג – גרויס מייסטערווערק!!

אין דער הויפט-ראל **Ignacy Padarewski**

Sonata Księżycowa

איבער'ן פראגראם קלאנג-צוגאבען

דינסטאג דעם 13 קוויעציען ה. י. קומט פאר

א אלגעמיינע פערזאמלונג

פון פעראייניגטען קאמאשענמאכער און רימאזשעס-צעך
אין לאקאל
פון האנדווערקער-פערבאנד רחיינסקא 1
דער ערשטער טערמין פון דער פערזאמלונג איז 6 אוונד
און דער צווייטער טערמין איז 7

זונטאג דעם 11 קוויעציען ה. י. קומט פאר

א אלגעמיינע פערזאמלונג

פון פעראייניגטען שיסטער-צעך
אין לאקאל
פון האנדווערקער-פערבאנד רחיינסקא 1
דער ערשטער טערמין פון דער פערזאמלונג איז 6 אוונד
און דער צווייטער טערמין איז 7 אז.

דער פעראייניגטער צעך פון מעטאלאוועס
רופט אויף זונטאג דעם 11 קוויעציען ה. י.

א אלגעמיינע פערזאמלונג

אין לאקאל
פון האנדווערקער-פערבאנד רחיינסקא 1
דער ערשטער טערמין פון דער פערזאמלונג איז 7 אוונד
און דער צווייטער טערמין איז 8 אז.

Kino CZARY

ביז זונטאג איינשליסליך!
די שענע פראנצויזישע קאמעדיע

NICPOŃ

אלץ צווייטער פילם
א הערליכע וויענער קאמעדיע

WALC NAD NEWĄ

14 יאהר תפיסה האבן זיי בעקומען

אין דריטען טאג פון פראצעס מיטוואך, ארום 4 נאכמיטאג האט דאס געריכט ארויסגעטראגען דעם אורטייל לויט וועלכען ווענדא מיכאלסקא איז פעראורטיילט געווארען אויף 8 יאהר תפיסה און יוזעפא בוגייסקא אויף 6 יאהר תפיסה.

טעלעפאן פון רעד. 15-18

Jedynie **IDEAL JAWA**

z DZWONKIEM

jest prawdziwą opatentowaną domieszką do kawy z aromatem czekoladowym.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze prezenty dla rodziny i przyjaciół

to

kuchenki, żelazka grzejniki do rurek poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach

w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem

Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

W pierwszorzędnej Pracowni okryć damskich i futer

Leona Lindenbauma

Radom ul. Moniuszki 24

wykonuje się wszelkie roboty w zakresie okryć damskich a mianowicie: palta, kostiumy i futra według najnowszych paryskich modeli

UWAGA Wróciwszy nie dawno z Paryża, jestem w posiadaniu najnowszych modeli.

POKOJU bezpośrednio od gospodarza lub u inteligentnej rodziny poszukuje młody inteligentny człowiek, kawaler.

Dzwonić 15-18 lub 17-33 od 12 do 1 po południu.

Kino ADRIA

Od czwartku 8-go kwietnia r b.

Wielki film egzotyczny p. t.

Niezwyciężony Robinson Crusoe

w rol. gł. słynny Mala i Mamo Clark

Nadprogram: Dodatki

początek o godz. 5.30

W piątek dn. 9 kwietnia o g. 12 i 2
W sobotę dn. 10 kwietnia o g. 12 i 2

PORANKI POPULARNE

Film z życia żydowskiego

„Judel gra na skrzypkach“

Film w języku żydowskim

Napisy polskie

W roli głównej: **Molly Picon.**

Ceny miejsc od 25 gr. do 54 gr.

W niedzielę dn. 11 kwietnia o g. 12, 2

Poranki dla młodzieży

Wspaniały film dżunglowy p. t.

„Nowe przygody Tarzana“

W roli głównej:

Herman Brix

Kino ADRIA

Od poniedz. dn. 12 kwietnia r. b.

Greta Garbo

W najpiękniejszym romansie p. t.

„Dama kameliowa”

W dalszych rolach:

Robert Taylor, Lionel Barrymore

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr.
w tekście 1 mm 1 szp. 60 gr.
na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין שטאט 1 זלאט
אין פראוינץ, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 טעל.

Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben“ Radom Szwarlikowska 20